

**TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ
A PEDAGOGICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

LIBEREC 2011

JANA IHNAŠKOVÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie
Studijní program: Učitelství odborných předmětů
Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

NADANÝ ŽÁK VE VÝUCE
GIFTED PUPIL IN EDUCATION
DER BEGABTE SCHÜLER IM UNTERRICHT

Bakalářská práce: 10-FP-KPP-55

Autor:

Ing. Jana IHNAŠKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Simona Kíryková, Ph.D.

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
75	16180	6	0	22	11

V Liberci dne: 23. 6. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Bc. Jana Ihnašková
adresa: Palackého 709, 357 35, Chodov
studijní obor (kombinace): Pedagogicko-psychologická způsobilost
Název BP: NADANÝ ŽÁK VE VÝUCE
Název BP v angličtině: GIFTED PUPIL IN EDUCATION
Vedoucí práce: Ph.Dr. Simona Kíryková, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: květen 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 6. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Ihnašková' Jana

Datum: 18. 10. 2010

Podpis: Ihnašková'

Název BP: NADANÝ ŽÁK VE VÝUCE

Vedoucí práce: Ph.Dr. Simona Kíryková, Ph.D.

Cíl: Zkoumat a popsat možnosti vzdělávání nadaných žáků v obecných rysech (v současném vzdělávacím systému ČR) se zaměřením na střední školy v Karlovarském kraji.

Požadavky: Vyhledat a prostudovat příslušnou literaturu a další zdroje.
Vytvořit vhodný výzkumný nástroj.

Realizovat a vyhodnotit výzkum provedený na středních školách v Karlovarském kraji.

Metody: Explorativní metody pedagogického výzkumu - dotazník, standardizovaný rozhovor.

Literatura:

Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7

Forčík, V., Forčíková, J. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3.

Chráška, M.: Metody pedagogického výzkumu - základy kvantitativního výzkumu. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

Kalhous, Z., Obst, O.: Školní didaktika. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4

Kyriacou, Ch.: Klíčové dovednosti učitele - cesty k lepšímu vyučování. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8

Kupcová, M., Šedá, S., Tomek, K., Topinková, R., Zelendová, E.: Vzdělávání nadaných dětí a žáků. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010. [online]. [cit. 2010-05-26]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Nadani_prehled.pdf>

Novotná, P., Durmeková, S.: Longitudinální výzkum nadaných žáků - dílčí zpráva: Kvalitativní a kvantitativní analýza případových studií. IPPP ČR, resortní projekt 2009

Pasch, M. a kol.: Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-27-4

Rámcový vzdělávací program: RVP metodický portál [online]. 2007. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW: <<http://rvp.cz/>>.

Tomek, K., Zelendová, E.: Metodická podpora vzdělávání nadaných žáků. [online]. 2008. [cit. 2010-04-06]. Dostupné z WWW:

<http://www.vidact.cz/_files/876/met_podpora_nad_konf_brno_v6_sbor.doc>

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Název práce: Nadaný žák ve výuce
Jméno a příjmení autora: Jana Ihnašková
Osobní číslo: P09001229

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 6. 2011

Ing. Jana Ihnašková

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou děkuji PhDr. Simoně Kírykové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, podnětné rady a připomínky při jejím zpracování.

Poděkování patří i Mgr. Radku Karchňákovi, Mgr. Marcele Hlivákové, PaedDr. Ellen Mlátilíkové, zástupcům pedagogicko-psychologických poraden z Karlovarského kraje, kteří mi poskytli podklady a cenné odborné informace. Dále bych ráda poděkovala za velmi přínosnou spolupráci Mgr. Zuzaně Večerkové ze soukromého gymnázia v Sokolově.

V neposlední řadě děkuji všem, kteří mě podpořili během mého studia a při psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Tato práce se zabývá možnostmi vzdělávání nadaných žáků na středních školách v Karlovarském kraji. Nejprve je definováno nadání, druhy nadání, možnosti vzdělávání nadaných žáků dle legislativy ČR a také vliv rodiny a prostředí na rozvoj nadaného žáka.

V praktické části práce byl realizován pedagogický průzkum. Bylo zjištěno, jaké jsou možnosti vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji, které školy podporují rozvoj nadaných žáků a zda mají pedagogové zkušenosti s výukou nadaných žáků.

KLÍČOVÁ SLOVA: nadaný žák, nadání, talent, inteligence, individuální vzdělávací plán, pedagogicko-psychologická poradna, pedagogický průzkum

ANNOTATION

This thesis deals with the possibilities of education for gifted pupils at secondary school in Karlovy Vary Region. First of all, talent is defined, the types of talents, education of gifted pupils based legislation of the CR and the influence of family environment on the development of a gifted pupil.

The practical part of this work was carried out educational research. To determine what are the possibilities of education for gifted pupils in the Carlsbad region, which schools promote the development of gifted pupils and that teachers have experience teaching gifted students.

KEY WORDS: gifted pupil, talent, talent, intelligence, individual education plan, educational and psychological counseling, educational survey

ANNOTATION

Diese Arbeit beschäftigt sich mit den Ausbildungsmöglichkeiten für begabte Schüler in den Mittelschulen in Karlsbader Region. Im ersten Teil der Arbeit wird der Begriff Talent definiert und seine verschiedene Formen werden gezeigt. Weiters widmen wir Aufmerksamkeit der Verankerung der speziellen pädagogischen Arbeit mit hochbegabten Schüler in der Gesetzgebung der Tschechischen Republik sowie der Rolle der Familie und des Lehrers in der Entwicklung und Förderung eines begabten Schülers.

Im praktischen Teil der Arbeit wurde pädagogische Forschung im Karlsbader Region realisiert, mit dem Ziel die realen Ausbildungsmöglichkeiten für hiesige begabte Schüler sowie Erfahrungen der Lehrer mit solche Schüler zu analysieren.

DIE SCHLÜSSELWÖRTER: begabter Schüler, Talent, Begabung, Intelligenz, individueller Lehrplan, pädagogische und psychologische Beratung, Bildungs-Umfrage

Obsah

ÚVOD	12
I. TEORETICKÁ ČÁST	13
1 NADÁNÍ	14
1.1 Vymezení pojmů nadání a talent.....	14
1.2 Druhy nadání	17
1.3 Inteligence.....	18
2 NADANÝ ŽÁK.....	20
2.1 Identifikace, rozpoznání nadaného žáka	20
2.2 Mýty o nadaných žácích	23
2.3 Začlenění nadaných žáků mezi spolužáky	24
2.4 Specifické skupiny nadaných žáků	24
3 VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ	25
3.1 Současná legislativa ČR pro vzdělávání nadaných žáků	25
3.2 Vzdělávání nadaných žáků na základní škole	28
3.3 Vzdělávání nadaných na střední škole, gymnáziu	28
3.4 Způsoby práce s nadanými žáky	30
3.4.1 Formy výuky nadaných žáků	31
3.4.2 Vyučovací metody vhodné pro výuku nadaných žáků.....	32
3.4.3 Rozvíjení nadaných žáků.....	35
3.4.4 Požadavky na pedagoga pro nadané žáky	37
3.5 Rodinné prostředí a jeho vliv na nadané žáky	38
II. PRAKTICKÁ ČÁST	40
1 CÍL A OBSAH PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE.....	41
2 PŘÍPRAVA PRŮZKUMU	42
2.1 Definice problému a stanovení cíle průzkumu.....	42
2.2 Metody sběru dat	42
2.2.1 Rozhovor	42
2.2.2 Dotazník.....	43
2.3 Výzkumný vzorek.....	44
3 REALIZACE PRŮZKUMU	45
3.1 Pedagogicko-psychologické poradny	45
3.2 Střední školy a gymnázia v Karlovarském kraji	45
4 PREZENTACE DAT PRŮZKUMU	46
4.1 Pedagogicko-psychologické poradny	46
4.2 Střední školy a gymnázia v Karlovarském kraji	50
5 VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU	54
6 DISKUZE K PRŮZKUMU	56
ZÁVĚR	58
POUŽITÁ LITERATURA	61
PŘÍLOHY	63

SEZNAM ZKRATEK

BP	bakalářská práce
č.	číslo
ČR	česká republika
http	Hyper Transfer Protocol
Ing.	Inženýr
IQ testy	Intelligenční testy
ISBN	International standard book number
IVP	Individuální vzdělávací plán
KV	Karlovy Vary
Mgr.	Magistr
MŠMT	Ministerstvo školství a ministerstvo tělovýchovy
NŽ	nadaný žák
PeadDr.	doktor pedagogiky
Ph.D.	doktor
PhDr.	doktor filozofie
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
Sb.	sbírka
SŠ	střední škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
USA	Spojené státy americké
www	World Wide Web
ZŠ	základní škola

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ

§	paragraf
@	zavináč
%	procento
...	výpustek

ÚVOD

Jak již vyplývá z názvu, bakalářská práce se zabývá problematikou nadání. Kdo je nadané dítě? Rodiče si často přejí, aby jejich děti byly šikovné a nadané, ale ne vždy je to tak jednoduché. Rodiče, kteří mají nadané dítě, mnohdy nevědí, jak jeho nadání dále rozvíjet a jak mu správně pomoci při jeho dalším vzdělávání. Pedagogové zatím mají málo zkušeností s jejich výukou, a to jak na základní, tak i na střední škole.

V poslední době je této problematice věnována větší pozornost než dříve, před rokem 1989. Výzkumy uvádí, že nadané děti tvoří dvě až tři procenta z populace, při dnes používaném způsobu vyhledávání a diagnostikování dětí. Pokud by děti byly diagnostikovány včas a ve větším rozsahu, vzrostl by i podíl nadaných dětí (jedinců) až na dvacet procent z populace. Díky tomu by se i prohloubil zájem o tuto problematiku.

Formy nadání jsou u každého žáka odlišné, a tak i jeho projevy k okolí se liší. Dle potřeb nadaného žáka je vhodné upravit způsob výuky a přístup pedagoga k němu. Nadání se projevuje v jedné či více oblastech. Nadaný žák vyžaduje individuální přístup a pedagog by neměl žákovo nadání přehlížet či potlačovat. Žák by tak mohl ztratit motivaci, touhu po vědomostech a časem by zlenivěl nebo se uzavřel do sebe. Proto je žádoucí vzdělávání pedagogů v této problematice, a to jak na základních, tak i na středních školách.

Teoretická část práce je zaměřena na vymezení pojmů nadání, talentu a inteligence, definice nadaného žáka, jeho identifikace, rovněž se zabývá mýty o nadaných žácích. Jedna kapitola je věnována vzdělávání nadaných žáků na základní i na střední škole a současné legislativě ČR, která podporuje vzdělávání nadaných žáků.

Praktická část práce je zaměřena na zjištění možností vzdělávání nadaných žáků na středních školách v Karlovarském kraji. Pro získání informací o vzdělávání nadaných žáků v praxi byla navázána spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami v Karlovarském kraji. Poté bylo osloveno vedení středních škol a gymnázií v celém Karlovarském kraji. Dle stanovených kritérií byla navázána spolupráce s gymnázii. Získané poznatky a data z průzkumu byla popsána a vyhodnocena v praktické části této práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NADÁNÍ

Lidská společnost je velmi různorodá. Tuto různorodost nejlépe vystihuje Gaussova křivka, která graficky znázorňuje zastoupení jedinců ve společnosti. Jedinci na obou koncích křivky se výrazně liší od průměrné populace. Na začátku křivky se nachází jedinci s hendikepem a na konci křivky jsou jedinci s nadáním či talentem. V běžné praxi se setkáváme s podporou rozvoje sportovců, hudebníků a umělců. Vznikají nové specializované školy (sportovní gymnázia, umělecké školy) a volnočasové instituce.

Bohužel pro nadání intelektové neboli rozumové není dostatek specializovaných škol či jiných institucí, které by napomáhaly rozvíjet toto nadání. V současné době se zvyšuje zájem veřejnosti i počet odborníků zabývajících se touto problematikou (Machů, 2006, s. 5).

„Nadání dítěte je dar, ale do jisté míry i zátěž pro ty, kdo ho vypravují do života.“

(Fořtík, Fořtíková, 2007)

1.1 Vymezení pojmů nadání a talent

Mezi odborníky neexistuje jednoznačné rozlišení pojmů nadání a talent.

Dle některých odborníků je nutné odlišit nadání a talent. Tvrdí, že pojem „nadání“ odkazuje na mimořádné nadání jedince ve více oblastech a naopak „talent“ je zaměřený pouze na jednu oblast, kde jedinec vyniká. Jiní odborníci vidí „nadání“ jako vrozené schopnosti a „talent“ jako získané dovednosti (Machů, 2006, s. 9).

V této práci budou pojmy nadání a talent používány jako synonyma.

Nadání lze definovat:

- Dle definice z vyhlášky z roku 1972 z USA¹ *„Nadání jsou identifikováni profesionálně kvalifikovanými osobami, jako děti s přednostmi význačnými pro schopnosti vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užitku společnosti. Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch a/nebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí – všeobecné intelektové schopnosti,*

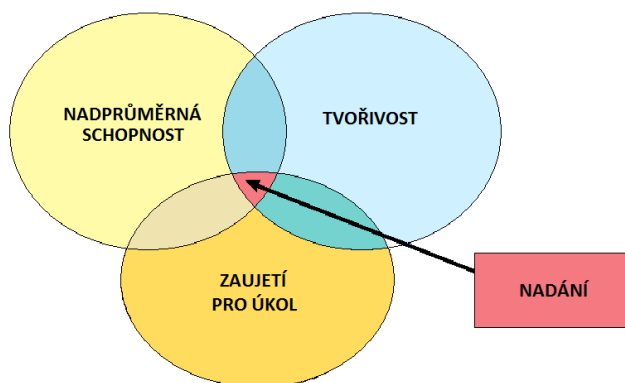
¹ Marland poslanec a školský inspektor realizoval šetření systému pro talentované děti. Zpráva přinesla nové poznatky vedoucí ke zvýšenému zájmu o pedagogiku a vzdělávání nadaných dětí, což vedlo ke vzniku nové vyhlášky o podpoře nadaných dětí.

specifická či jednotlivá akademická způsobilost, kreativní a produktivní myšlení, výtvarné umění nebo psychomotorické schopnosti“ (Pasch a kol., 1998, s. 282).

- Dle psycholožky Joan Freemanové jsou vysoce nadaní definováni jako ti, kteří se vyznačují mimořádně vysokou úrovní své činnosti nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán. Žák může být nadaný ve více nebo jen v několika oblastech, například intelektu, umění, tvořivosti, pohybových a sociálních dovedností. Svůj potenciál žák může rozvinout až do mimořádné úrovně činnosti pouze v podmínkách, kde je přiměřené vybavení a příležitosti k učení (Vondráková, 2006).
- Jak uvádí Sejvalová (2004) Joseph Renzulli výrazem nadání označuje dva různé typy schopností:
  - školní nadání – je schopnost spotřebovávat, užívat, analyzovat a reprodukovat informace,
  - tvořivá produktivita – je schopnost generovat nové informace.

Renzulli vytvořil model tří kruhů, kde je nadání průnik tří složek, které jsou v harmonii. Jedná se o složky:

- nadprůměrné schopnosti – jedná se o obecné i specifické schopnosti,
- zaujetí pro úkol – je charakterizováno vysokou motivací, odolností, vytrvalostí, pracovitostí, ale i úsilím vytyčený úkol nebo cíl dokončit,
- tvořivost – je charakterizována originalitou myšlení a tvůrčí vynalézavostí.

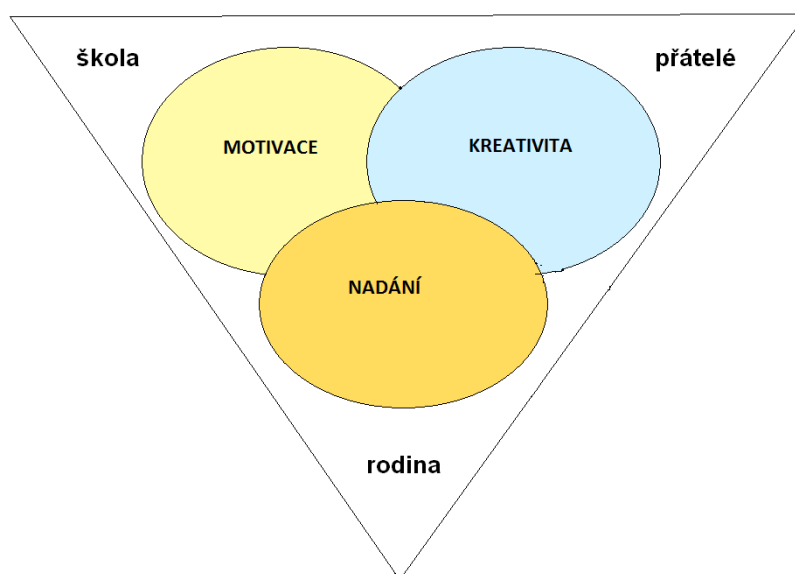
Obrázek 1 – Model tří kruhů - Renzulli

Tato koncepce odráží výsledky výzkumu o „tvořivých producentech“ a snaží se pochopit jak se nadání „realizuje“ v dospělých, a tak objevit nadání i v dětech a pomoci jim v jeho rozvoji (Pasch a kol., 1998, s. 282, Machů, 2006, s. 9 – 10).

- Jak uvádí Machů (2006), nizozemský psycholog Franz. J. Mönks doplnil model tři kruhů o další tři faktory prostředí, a to o rodinu, školu a přátele.

V roce 1988 za přispění Josepha Renzulliho a Franze J. Mönkse vzniklo při nizozemské Katolické univerzitě v Nijmegenu první Centrum pro studium nadání v Evropě.

Mönksův model nadání – kruhy představují tři faktory, které určují nadání, kterými jsou: motivace, kreativita a vysoká intelektuální schopnost. V rozích trojúhelníku jsou klíčové faktory prostředí, a to rodina, škola a přátelé (Machů, 2006, s. 10).

Obrázek 2 – Mönksův model nadání

- Nadání lze chápat jako soubor dobře rozvinutých schopností v dané oblasti lidské činnosti, a to v matematice, jazycích či umění. Často je výraz nadání používán pro označení souboru vloh. Výraz talent či genialita označuje vysoký až výjimečný stupeň schopností (Čáp, Mareš, 2001, s. 152).
- Dle Sejvalové (2004), americký psycholog Robert Sternberg zpochybňuje myšlenku, že inteligenční testy jsou schopné měřit objektivně míru uplatnění jedince v adaptaci na nové situace. Inteligenční testy (IQ testy) prý měří jen jednu z více složek inteligence. Inteligenci pak definuje jako schopnost se učit ze zkušenosti, dobře uvažovat a pamatovat si podstatné informace.

Na základě této teorie předkládá tři druhy nadání:

1. Analytické nadání – schopnost rozebrat a řešit problém a rozumět jeho dílčím částem. Jedná se o schopnost porozumění textu, řešení logických úkolů. Právě tato inteligence je měřitelná IQ testy.

2. Syntetické (tvořivé nadání) – schopnost pochopit problém, intuice a kreativita. Lidé s tímto nadáním jsou chápaví, intuitivní a kreativní, dobře zvládají adaptaci v nových situacích a jsou úspěšní v oblastech vědy a umění. Jejich úspěšnost v IQ testech nemusí být vždy pozitivní.
3. Praktické nadání – schopnost aplikace dvou předchozích nadání v běžném životě. Lidé s tímto nadáním rychle nalézají nové způsoby řešení situací a využívají svých schopností v praktickém životě.

V praxi se nejčastěji setkáváme s kombinací těchto druhů intelektového nadání než přímo s jednotlivými druhy nadání (Sejvalová, 2004, s. 14).

1.2 Druhy nadání

Projevy nadání nalezneme v různých činnostech. Mezi jednotlivými druhy nadání není jasně daná hranice, vzájemně se ovlivňují a doplňují. U nadání je možné charakterizovat několik skupin.

- Intelektové nadání jsou to obecné verbální, početní, prostorové, paměťové schopnosti, které jsou základem pro další druhy nadání.
- Specifické akademické vlohy představují realizaci intelektových schopností ve specifických schopnostech (například matematické nadání).
- Kreativní nadání je schopnost tvořit stále nové nápady a produkty, přistupovat k řešení jedinečným způsobem.
- Vědecké nadání znamená schopnost realizace intelektových a kreativních schopností. Dále se člení na technické, matematické, jazykové aj.
- Vůdcovské schopnosti souvisejí se schopností kvalitní mezilidské komunikace, která je důležitá pro vedení a řízení osob a reprezentace.
- Mechanické nadání souvisí s nadáním v umění, vědě a strojírenství. Jedná se o schopnost manipulace, prostorové představivosti a vnímání vizuálních vzorů, detailů, podobností a rozdílů.
- Umělecké nadání se projevuje zejména ve výtvarném, hudebním, dramatickém umění a tanci.
- Pohybové nadání je předpokladem pro sport nebo umělecké pohybové aktivity (Machů, 2006, s. 12 – 13).

Jednoznačně vymezit a definovat pojmy nadání a talent pravděpodobně není možné. Při bližším prostudování této problematiky nalezneme mnoho různých pojetí, definic a modelů. Přesto se v některých základních rysech odborníci víceméně shodují. Vždy se jedná o schopnost jedince podávat v určité etapě života v jedné či více oblastech mimořádně vysoké výkony. Mírou těchto schopností se jedinci odlišují od ostatních. Na jejich uplatnění a rozvinutí má velký vliv sociální prostředí.

1.3 Intelligence

Stejně jako nadání, tak i intelligence má mnoho definic. Pokud hovoříme o inteligenci, tak máme na mysli schopnost obstát v nových a často náročných životních situacích. Mnoho lidí se mylně domnívá, že intelligence znamená to, jak kdo dovede rychle spočítat matematické úlohy či odvodit vzorce.

Nejčastěji je intelligence označována jako soubor kognitivních dovedností², které se účastní na poznávání, učení a řešení problémů. Obecná intelligence je pak označením pro celkovou schopnost učit se a řešit problémy. Speciální intelektové schopnosti jsou především schopnosti verbální (Čáp, Mareš, 2001, s. 153).

Původně byla intelligence chápána jako úspěšnost při měření testů IQ. Francouzský psycholog Binet vypracoval a provedl první testy. Tyto testy měřily inteligenci pomocí úloh, které vyžadovaly schopnost uvažovat a řešit problémy.

Podle C. Spearmana se intelligence skládá ze dvou částí, a to z obecného faktoru „g“, který se uplatňuje při řešení kognitivních úloh a ze specifického faktoru „s“, který závisí na charakteru konkrétní úlohy. Faktory „s“ jsou na sobě nezávislé a povahově odlišné.

R. B. Cattell rozdělil inteligenci také na dvě části, a to na fluidní a krystalickou schopnost. Fluidní schopnost tvoří biologicky dané (vrozené) dispozice. Krystalická schopnost je charakterizována spíše jako soubor naučených poznatků, získaných zkušeností, výchovou, praxí a dalším vzděláním. Během celého života je možné rozvíjet pouze krystalickou inteligenci (Machů, 2006, s. 14).

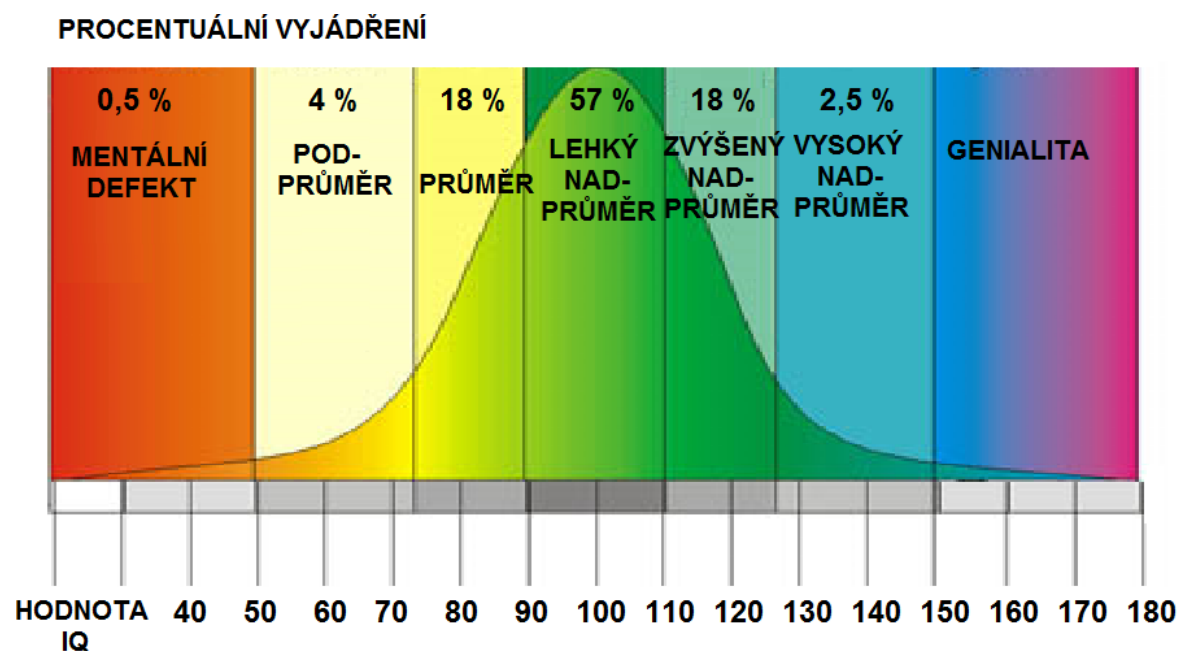
Intelligence může být definována také jako úspěšnost v řešení problémů, vynalézavost, přizpůsobování se novým okolnostem, schopnost vidět souvislosti,

---

² Jedná se o poznávací dovednosti (zacházení se slovy a čísly, schopnost číst a psát, zpracovávat informace, diferencovat, rozlišovat tvary a figury, doplňovat jednotlivé informace a poznatky do systémů a celků).

racionálně myslet a účinně postupovat v daném prostředí. Jinými slovy je to schopnost obstát v nových životních situacích a přizpůsobovat se společenskému vývoji.

Dnes hovoříme o různých typech inteligence, nikoli o jednotné globální schopnosti. Podle Gaussovi křivky rozložení hodnot IQ v populaci hodnotám IQ 90 – 110 odpovídá více jak 50 % populace. Jak úměrně klesá počet osob s nižšími hodnotami IQ (jedinci s hendikepem), tak klesá i počet osob s vysokými hodnoty IQ (jedinci s nadáním či talentem).

Obrázek 3 – Gaussova křivka IQ

Ve společnosti existují geniální jedinci a výsledky jejich záslužné práce mají často velký význam pro celou společnost a mnohdy zůstávají nesmrtelné. Mezinárodní společnost Mensa stanovila jako hranici pro mimořádný intelekt hodnotu IQ 130 dosaženou ve standardizovaném inteligenčním testu (Sejvalová, 2004, s. 7 – 8).

2 NADANÝ ŽÁK

Často si lidé představují nadaného žáka jako toho, který vše umí a zná, je ve všem vždy nejlepší a nejšikovnější. To však mnohdy není pravdivé. V této kapitole je popsán nadaný žák, jeho identifikace, rozpoznání a také jsou zde uvedeny mýty o nadaných žácích.

Veliký vliv na nadaného či mimořádně nadaného žáka mají jeho vrstevníci. Projevovat se mezi vrstevníky jako nadaný žák vyžaduje značnou dávku odvahy. Tím, že je žák nadaný, odlišuje se od ostatních, a proto je náročnější jeho zařazení a přijetí mezi vrstevníky.

Nadaní žáci se od sebe liší druhem a mírou svého nadání, svými zájmy, ochotou přijmout a podřídit se autoritě, i vytrvalostí a houževnatostí.

Nadané žáky tedy můžeme rozřadit do dvou kategorií:

- Výrazně nadprůměrní žáci – snadno a rychle se učí nové věci, pokud jsou dostatečně motivováni, tak bývají velmi úspěšní.
- Mimořádně nadaní žáci – velmi vnímají pravidla a rozpory, mají problém s uznáváním autority, často mají velké problémy v přizpůsobivosti. Vyžadují individuální přístup.

Pro všechny nadané žáky je nezbytná horizontální i vertikální prostupnost vzdělávacího systému (Vondráková, 2006).

2.1 Identifikace, rozpoznání nadaného žáka

Problematikou mimořádně nadaných žáků se zabývá školský zákon č. 561/2004 Sb. (viz Příloha 1) i Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných č. 73/2005 Sb. (viz Příloha 2). V připojených přílohách je uvedena část výše zmíněného zákona a vyhlášky, zabývající se problematikou nadaných žáků.

Pedagogicko-psychologická poradna (dále jen „poradna“) dle místa bydliště diagnostikuje žáka. Pokud poradna dojde k závěru, že se jedná o nadaného žáka, tak je vypracován individuální vzdělávací plán (IVP). Na jeho vytvoření se podílí škola, kde žák studuje, poradna a v neposlední řadě musí být odsouhlasen zákonným zástupcem žáka (Sejvalová, 2007).

„Identifikace charakteristických znaků nadaného dítěte se stala cílem řady výzkumů osobnostně – vývojového přístupu.“ Dle nich za mimořádně nadaného žáka považujeme toho, který časně ve svých projevech manifestuje vývojové zrychlení a je těmito projevy nápadný mezi vrstevníky, podává v určité oblasti vynikající výkony, nebo u kterého byl opakovaně zjištěn potenciál pro podávání mimořádných výkonů (Hříbková, 2005, s. 36).

Existuje mnoho seznamů s výčtem projevů, ale odborníci varují před nesprávným unáhleným zařazením žáka do skupiny průměrný či nadaný žák. Ani sebevystižnější seznam projevů nemůže potvrdit či vyvrátit, že se jedná či nejedná o nadaného žáka. Při diagnostice jsou použity i objektivní metody.

K rozpoznání schopností nadaného žáka používáme dvě metody:

- Objektivní metody – tyto metody používají odborníci, jedná se o IQ testy, standardizované testy výkonu, didaktické testy a testy kreativity.
- Subjektivní metody – zde je posouzení a nominace od učitelů, rodičů, spolužáků, vlastní nominace, hodnocení výsledků činnosti nebo zapojení do soutěží. Žák je posuzován osobami, které ho dobře znají z rodinného prostředí (rodina, přátelé), tak i ze školního prostředí (jeden i více učitelů). Pomocí dotazníků školního profilu žáka bylo zjištěno, že se hodnocení od rodičů výrazně shodovalo s hodnocením od učitelů. Z toho vyplývá, že rodičovská identifikace není zanedbatelná.

Na identifikaci nadaného žáka by se měli podílet odborníci, rodiče i přátelé.

- Dle Sejvalové (2004), Renzulli a Reis navrhuji čtyři fáze identifikace:
  1. Navržení na základě výsledku testu – inteligenčního nebo výkonnostního.
  2. Navržení učitelem – měl by následovat rozhovor s učitelem.
  3. Alternativní cesty – mohou to být testy tvořivosti nebo nominace od dalších osob, které žáka dobře znají.
  4. Závěrečný návrh – návrhy ostatních učitelů, aby se předešlo případné zaujatosti jednoho učitele (Sejvalová, 2004, s. 17 – 23).
- Jak uvádí Hříbková (2005), Robert Sternberg vymezuje pět základních kritérií, které je možno použít pro označení nadaného jedince:
  1. Excelentnost – existence vynikajícího potenciálu a výkonů.
  2. Vzácnost – jedinec musí mít vysokou úroveň rozvoje určité vlastnosti, která se u vrstevníků vyskytuje ojediněle.

3. Produktivita – oblasti, ve kterých je jedinec označen jako superiorní, musí umožňovat produkování a vytváření komplexnějšího díla.
  4. Demonstrovatelnost – nadání jedince musí být prokazatelné.
  5. Hodnotnost, užitečnost – výkony musí být hodnotné, smysluplné a užitečné (Hříbková, 2005, s. 36 – 37).
- Dle Vondrákové (2006) uvádí Elen Winner tři atypické charakteristiky nadaných žáků i mimořádně nadaných žáků:
1. Předčasnost – zvládají určité oblasti dříve než je běžné.
  2. Trvání na vlastním tempu a postupu – učí se rychleji než průměrné nebo i chytré děti. Žáci se učí sami a jejich vlastní objevy je motivují k dalším krokům. Objevují pravidla a vymýšlí nové způsoby řešení problémů.
  3. Mimořádná vnitřní motivace – zarputile usilují o zvládnutí dané oblasti. Projevují intenzivní a neutuchající zájem, maximální schopnost soustředění, jsou „posedlí“ svým úsilím zvládnout problém (Vondráková, 2006).

Nadaní žáci se projevují jak v kognitivní, tak i v afektivní oblasti.

V kognitivním směru ³se projevují především:

- výbornou logickou paměť,
- rychle se učí, nepotřebují příliš procvičovat danou látku,
- mají obsáhlé znalosti, které si dobře pamatují a umějí je i aplikovat,
- používají rozvinutější myšlenkové pochody, dobře rozumí abstraktním pojmům,
- rozpoznávají neobvyklé vztahy a souvislosti, jejich slovní zásoba je bohatá,
- mají výborné pozorovací schopnosti, jsou schopni rozlišit i nepatrné detaily,
- zabývají se mnoha mimoškolními aktivitami.

V afektivním směru ⁴se projevují tyto postoje:

- jsou houževnatě vytrvalí, umějí se soustředit na dosažení svého cíle,
- neochotně se podřizují autoritám – jak rodičům, tak svým učitelům,

---

³ Kognitivní – jedná se o poznávání, zpracování informací, získání obecných poznatků.

⁴ Afektivní – jedná se o jednání na základě aktuálních (intenzivních) emocí, nálad či afektů.

- mají smysl pro humor, jejich cit pro spravedlnost a morálku je velmi rozvinut,
- je pro ně problematické podřídít se pravidlům a spolupracovat s ostatními,
- bývají příliš precitlivělí, intenzivněji prožívají dění kolem sebe,
- uvědomují si vlastní odlišnost (Machů, 2006, s. 19 – 20).

U nadaných dětí byly vysledovány určité charakteristiky, které jsou nápadné při jejich porovnávání s vrstevníky, avšak ani výskyt těchto charakteristik v různých kombinacích není zárukou nadání. To, zda je žák nadaný, musí určit psycholog pomocí standardizovaných metod. Identifikace nadaných žáků je tím náročnější, čím je žák mladší. Vždy je nutné poskytnout těmto žákům možnosti, které obohatí a podpoří rozvoj jejich nadání.

2.2 Mýty o nadaných žácích

Mnohdy se setkáváme s neochotou žáka i jeho rodičů uznat, že se jedná o nadaného žáka. Proč tomu tak je? Odpovědí může být několik. Žák se bojí toho, jak by ho přijali jeho vrstevníci, aby ho nevyčlenili z kolektivu. Rodiče si často nechtějí přiznat, že je jejich dítě jiné a tak ho nepodporují (zvláště v předškolním věku) a tlumí jeho touhu po poznání.

Postupem času vznikla řada mýtů o nadaných žácích. Patří sem předpoklady, že nadaní nemohou mít žádné problémy: není tedy nutné jim pomáhat, věnovat zvýšenou pozornost při vzdělávání, jsou od přírody schopní a úspěšní v praktickém životě, mají vždy výborný prospěch, všemu rozumí a vše umí, jsou u pedagogů oblíbení, jsou poslušní a „umějí se chovat“.

Zároveň jsou nadaným žákům prisuzovány i negativní osobnostní charakteristiky: jsou bezcharakterní, zneužívají své nadání k obohacení se na úkor druhých, jsou sociálně nepřizpůsobiví, pořád si dokazují, že jsou lepší než ostatní, jsou „nafoukaní“ a jejich soustředování (do škol, tříd či programů pro nadané) vede k elitářství.

Mezi mýty také patří původ a výskyt nadání: všichni jsou nadaní, nadané děti mají nadané rodiče a naopak, pocházejí pouze ze střední a vyšší vrstvy, objevuje se zde i rasový podtext jsou to „běloši“ (Evropané, Češi), z nadaných dětí se stávají géniové.

V praxi se můžeme setkat i těmito rádobý „výchovnými doporučeními“: nadaným žákům by se neměly dělat žádné výjimky, jsou přetěžováni a tak jim nesmíme dávat zbytečně podněty. Nesmíme jim dovolit moc činností nebo vyučovacích hodin (ani když to chtějí). Nespěchat s výukou jazyků, neučit je v předškolním věku. Jen v běžné třídě získají

cit pro sociální rozdíly a naučí se pomáhat slabším. Potřebují jiný způsob vzdělávání, ale až po absolvování základní školy. Nadaný žák se v běžné třídě rozvíjí tím, že dělá pomocníka učiteli (Vondráková, 2006).

2.3 Začlenění nadaných žáků mezi spolužáky

Na úspěšnost nadaných žáků má významný vliv jejich přijetí mezi vrstevníky (spolužáky). Dle Vondrákové (2006) uvádějí D. a R. Clasenovi pět variant vztahu mezi úspěšností nadaných žáků a jejich přijetím skupinou vrstevníků:

1. Popření schopností – aby byli přijati vrstevníky, žáci popírají či odmítají své nadání.
2. Ponoření se do schopností – aby zmírnili bolest z odmítnutí vrstevníky, ponoří se do svého oboru a vyloučí všechno a všechny ostatní.
3. Ambivalence – nemohou se rozhodnout mezi přijetím a popřením svých schopností, jejich výkon kolísá.
4. Odcizení – nechtějí být úspěšní, ani se připojit ke skupině.
5. Rozhodnost – žáci, kteří úspěšně zvládnou tento konflikt, jsou nezávislí, mají svůj okruh přátel a často se aktivně zúčastňují školních činností, mají důvěru ve své schopnosti a jejich vztahy s vrstevníky jsou bez problémů.

Všechny tyto typy nadaných žáků se vyskytují i v našich školách. Mnozí z nich zůstávají neidentifikováni a tedy i bez potřebné pomoci (Vondráková, 2006).

2.4 Specifické skupiny nadaných žáků

Dle poznatků z pedagogicko-psychologických poraden (viz průzkum realizovaný v praktické části práce) vyplývá, že populace nadaných žáků je velmi různorodá a určité skupiny (rizikové) vyžadují častější poradenskou péči.

Mezi rizikové skupiny patří žáci s vysokým IQ, nadaná děvčata, nadaní žáci s handicapem, nadaní žáci z odlišného kulturního a etnického prostředí a nadaní adolescenti.

3 VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH ŽÁKŮ

V současné době jsou u nás v platnosti koncepční dokumenty, zabývající se problematikou vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných dětí, žáků a studentů. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice uvádí v Bílé knize z roku 2001 požadavek na vytvoření komplexního systému péče o nadané děti. Dále školskou politiku v České republice vyjadřuje soubor právních norem (Bílá kniha, 2001).

Vytvoření souboru Rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro jednotlivé obory vzdělávání bylo významným krokem školské reformy. Na úrovni školy byly vytvořeny kurikulární dokumenty Školní vzdělávací programy (ŠVP), které zajišťují, že dojde ke zlepšení kvality vzdělávání dle potřeb společnosti (nadaných žáků). Inovací v oblasti kurikula je věnování speciální pozornosti vzdělávání nadaných žáků či mimořádně nadaných žáků (Hříbková, 2005, s. 152).

Skupina žáků nadaných a mimořádně nadaných je vymezena právními předpisy včetně opatření, která mohou být využita k podpoře rozvoje jejich nadání a uspokojení jejich vzdělávacích potřeb. Tím je zaručen zájem společnosti o zajištění optimálních podmínek pro rozvoj této skupiny dětí a žáků.

Prvním krokem ve vzdělávání nadaných žáků je jejich vyhledání (identifikace). Vyhledávání nadaných žáků a studentů je smysluplné, pokud následuje možnost toto nadání rozvíjet. Nejčastěji se s takovým výběrem setkáme při přijímacím řízení s cílem přijmout právě ty nejschopnější uchazeče dle zaměření školy.

3.1 Současná legislativa ČR pro vzdělávání nadaných žáků

Základní vymezení je provedeno v zákoně č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů (školský zákon), oddíl *Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných* (viz Příloha 1).

§ 17 Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů, je dále členěn do tří odstavců.

- **Odstavec (1)** „Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů“. Otázkou je, zda se RVP dostatečně věnuje stanovením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů. Dále, zda je ze ŠVP jednotlivých škol patrné, jak jsou vytvořeny a využívány podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků

a studentů. A v neposlední řadě jestli učitelé skutečně vytváří podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů při samotném vzdělávání.

- **Odstavec (2)** „*K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání.*“ Podpora rozvoje nadání je zde bez předchozích podmínek. Dále je ředitel školy zmocněn k úpravě organizace vyučování u žáků a studentů v oblasti sportovního využití.
- **Odstavec (3)** „*Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost osoby, která je v souladu se zvláštním právním předpisem nebo s rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka (dále jen „zákonný zástupce“), a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeradit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost. Podmínkou přerazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.*“ Jedná se o konkrétní opatření pro mimořádně nadaného žáka/studenta. Upravuje postup přerazení mimořádně nadaného žáka/studenta do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Iniciátorem přerazení může být zákonný zástupce nebo žák či student sám, k přerazení se vyjadřuje školské poradenské zařízení a lékař. O realizaci rozhoduje ředitel školy. Podpora rozvoje nadání je spíše individualizovaná.

§ 18 Individuální vzdělávací plán

- Tento paragraf se výslovně týká žáků a studentů s mimořádným nadáním. „*Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.*“

§ 19 zákona č. 561/2004 Sb. zmocňuje MŠMT ke stanovení podrobností v této oblasti prováděcím právním předpisem (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Tímto předpisem je Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

§ 12

- **Odstavec (1)** definuje mimořádně nadaného žáka: „*Mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.*“ Je zde patrná snaha o zaměření na konkrétního jedince, zahrnující jak dovednosti i schopnosti, tak rozvoj všeobecného nadání i úzkého zaměření.
- **Odstavec (2)** změněn 1. září 2009 takto: „*Ke vzdělávacím potřebám žáka s mimořádným nadáním se vyjadřuje školské poradenské zařízení.*“
- **Odstavec (3)** zmocňuje ředitele k úpravám organizace vzdělávání: „*Pro mimořádně nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.*“

Všechny tři odstavce se týkají výhradně kategorie žáků. Netýkají se tedy dětí v mateřských školách, ani studentů vyšší odborné školy.

§ 13 Individuální vzdělávací plán.

- Podrobně popisuje závaznost dokumentu, role partnerů při jeho vytváření, obsah, personální zajištění, zpracování, seznámení se s ním i jeho sledování.

Tato vyhláška (viz Příloha 2) dále upřesňuje postup při přerazování mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku, zejména práci komise a průběh zkoušek (Vyhláška č. 73/2005 Sb.).

Právní předpisy vymezují povinnost škol vytvářet podmínky pro rozvoj nadání u dětí, žáků a studentů. Jelikož se jedná o obecný požadavek na školy, tak není důležitá míra nadání u jednotlivých žáků pro naplnění smyslu právních předpisů. Žákovi, u kterého dojde k projevům nadání, je stanoven způsob, jak může být toto nadání dále podporováno a rozvíjeno.

3.2 Vzdělávání nadaných žáků na základní škole

Vznik RVP

MŠMT dne 13. 12. 2004 schválilo Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), který je strukturován do čtyř částí (A, B, C, D). Vzdělávání mimořádně nadaných žáků je popsáno v části D v kapitole deváté.

Způsob výuky nadaných žáků - vychází z individualizace a vnitřní diferenciaci.

Příklady pedagogicko-organizačních úprav:

- individuální vzdělávací plány,
- doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu,
- zadávání specifických úkolů,
- zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů,
- vnitřní diferenciaci žáků v některých předmětech,
- občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka,
- účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky.

Zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků ve ŠVP

Mezi závazné části ŠVP patří: identifikační údaje, charakteristika školy, charakteristika ŠVP (popis zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, začlenění průřezových témat a zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných), učební plán, učební osnovy, hodnocení žáků (RVP, 2005, s. 111 – 118).

3.3 Vzdělávání nadaných na střední škole, gymnáziu

Vznik RVP

MŠMT dne 24. 7. 2007 schválilo Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G) a Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP). Tyto programy jsou určeny pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých gymnázií. Výuka podle ŠVP je závazná od 1. 9. 2009.

RVP G a RVP GSP jsou členěny do čtyř částí (A, B, C, D). Vzdělávání mimořádně nadaných žáků je popsáno v části D v kapitole desáté.

Způsob výuky nadaných žáků

Rozvoj nadání je možný pouze tehdy, jestliže jsou dodrženy následující tři zásady:

- příležitost objevit nebo nechat projevit nadání,
- vysoká trvalá motivace,
- prostředí vyjadřující podporu.

Mimořádně nadané žáky je nutno motivovat k co nejkvalitnějším výkonům i v činnostech, ve kterých nejsou tak hodně nadaní. Učitel by měl klást nároky o málo vyšší, než je současná možnost žáka. Motivace je velmi důležitá u žáků z rizikových skupin, zde se nadání obecně nepředpokládá.

K rozvoji nadání napomáhá přátelské pracovní prostředí, spolupráce a komunikace ve skupině, začlenění nadaného žáka mezi spolužáky, posílení sebedůvěry nadaného žáka a podpora nadání díky rozvoji jeho silných stránek.

Ve výuce je vhodné využívat problémového a projektového vyučování, skupinové práce, diskuse, kritického myšlení a také se osvědčuje střídání výuky se samostudiem s využitím multimediálních technologií. Tato výuka je vhodná pro výuku všech žáků.

Důležitá je i spolupráce mezi učiteli, kteří nadaného žáka v jednotlivých předmětech vyučují. Tím může být zajištěna propojenost jednotlivých předmětů a zamezeno opakování již probrané látky v dalších předmětech.

Příklady pedagogicko-organizačních úprav:

- individuální vzdělávací plány,
- doplnění, rozšíření a prohloubení vzdělávacího obsahu,
- zadávání specifických úkolů,
- zapojení do samostatných a rozsáhlejších prací a projektů,
- vnitřní diferenciací žáků v některých předmětech,
- občasné (dočasné) vytváření skupin pro vybrané předměty s otevřenou možností volby na straně žáka,
- účast ve výuce některých předmětů se staršími žáky.

Zabezpečení výuky mimořádně nadaných žáků ve ŠVP

Výchovné a vzdělávací strategie, zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, začlenění průřezových témat a zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných patří také mezi závazné části ŠVP (RVP G, 2007, s. 86 – 92; RVP GSP, 2007, s. 89 – 93; Kupcová, Šedá, Tomek, Topinková, Zelendová, 2010).

3.4 Způsoby práce s nadanými žáky

Předpoklad, že nadaný žák vše zvládne sám bez jakékoliv podpory či vedení je naprosto mylný. Pro zajištění správného rozvoje nadaného žáka je nutná specifická podpora školy, ale i rodinné zázemí. Rozvoji nadání může bránit slabé sociální zázemí rodiny, díky kterému nejsou vytvořeny vhodné podmínky pro rozvoj a podporu nadání.

Jak uvádí Sejvalová (2004), nabízí Feldhusen několik specifických potřeb, které však běžná třída nadanému žákovi neposkytuje. Uvádí tedy „*pull-out⁵ programy, zdrojové místnosti či dokonce třídy samostudia mohou sice naplňovat některé potřeby nadaných, nejsou ve větší míře dostupné všem nadaným žákům, a tedy jsou zapotřebí náhradní služby mimoškolních kroužků, sobotních a letních škol, aby vyplnily zbývající meziprostor.*“

Jako teoretický základ programů pro talenty může sloužit rámec pro rozvoj a udržení talentu, který navrhl psycholog Weinert. Uvádí, že efektivní prostředky pro podporu rozvoje by měly obsahovat následující prvky.

- Iniciace – zájem o učení a zvědavost, která je nadaným žákům dána, musí být podporována atraktivními a snadno dosažitelnými zdroji informací.
- Nabídka – musí být zajištěn dostatečný výběr různých aktivit, aby se každý mohl zapojit do učebních činností, jako jsou různé dílny, programy, kurzy a soutěže.
- Náročnost – aktivity musí být dostatečně náročné a obtížné, aby uspokojily žáky při úsilí o jejich plnění.
- Podněty – aktivity mají být také dostatečně atraktivní, vzrušující a zajímavé, aby žáci prožili úspěch ze svého úsilí.

---

⁵ Pull-out – v překladu „vytáhnout“, jedná se o programy, kdy je nadaný žák „vytažen“ z klasického vyučování v běžné třídě a je mu nabídnutý alternativní způsob výuky formou rozšiřujícího učiva. (některým předmětům se věnuje samostatně nebo v malých skupinách)

- Poradenství – žáci, mladí lidé, jejich rodiče i jejich učitelé by měli mít možnost získat odborné a kvalifikované informace o této problematice, tedy o existujících podpůrných programech.
- Spolupráce – vzdělávání a rozvoj nadaných žáků by měl probíhat ve společenství jejich vrstevníků. Tím se může usnadnit získávání sociálních kontaktů a zkušeností, společenské zodpovědnosti a usnadní se i harmonický rozvoj osobnosti.

Možnosti práce s nadanými dětmi lze rozdělit na práci při školních a mimoškolních činnostech. Při školních činnostech se škola věnuje nadaným formou zájmových kroužků (sportovní, výtvarné, umělecké,...), které jsou součástí jejich edukativní nabídky. Možností, jak rozvíjet nadání, je aktivní účast v zájmovém školním klubu, například Klub malých debružárů, který nabízí zajímavé aktivity pro nadšence fyziky.

V České republice jsou mateřské školky, základní i střední školy zaměřené na nadané žáky, ale je jich zatím málo a jsou jen v některých krajích. Soukromé Osmileté gymnázium Bud'ánka v Praze, které své žáky přijímá na základě výsledku IQ testů a konzultace s psychologem, patří k prvně deklarovaným u nás. Na Slovensku má tato péče delší tradici, zde byl již v roce 1979 zřízen Výzkumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, který se zabývá výzkumem nadání. Získané poznatky jsou využívány v poradnách pro nadané, na letních táborech a také při osvětové činnosti (Sejvalová, 2004, s. 25 – 29).

3.4.1 Formy výuky nadaných žáků

Jedná se o dvě základní formy výuky, a to o segregaci a integraci. Tyto metody jsou nejčastěji použité u rozumově, intelektuálně nadaných žáků.

Segregace – tradice vychází z USA, kde vznikly první třídy pro nadané žáky. V tomto vzdělávání jsou nadaní žáci mezi podobně nadanými spolužáky, a tím dochází k vzájemnému (kladnému) ovlivňování v učení. Prostředí školy, učeben a výukových pomůcek je plně přizpůsobeno potřebám studia. Učivo pro nadané je nejprve akcelerováno a až poté rozšiřováno a prohlubováno. Učitelé jsou podrobně seznámeni s problematikou vzdělávání nadaných žáků a pracují se stejnorodou studijní třídou, kde je snížený počet žáků. Význam slova segregace je oddělování, rozdělování, vylučování, v tomto případě se jedná o vyloučení nadaných žáků z běžných tříd a vznik speciálních tříd.

Integrace – zde je nutné dodržet tyto podmínky: po dohodě s psychologem navrhnout způsob diagnostikování a rozvíjení nadání, vyhledat a zajistit kompetentní učitele, vypracovat alternativní učební plány a zajistit potřebné učební pomůcky, navrhnout nový systém hodnocení nadaných žáků.

Rozvíjení některých druhů nadání je v běžné škole obtížné z důvodu potřeby speciálních pomůcek. Zde je tedy vhodná a efektivní segregace. Pro takto nadané žáky je dobrým řešením specializovaná škola. Obě formy vzdělávání (integrovaná i segregovaná) mají velký význam při rozvoji nadání žáků (Machů, 2006, s. 33 – 34).

Další možné výukové formy jsou prostřednictvím učebních center, kde exponáty slouží jako motivační výuková fáze, místnosti s pomůckami (např. školní knihovna, laboratoř a speciální učebny), mentoring (zprostředkování spolupráce mezi dítětem a odborníkem), pomocného učitele, kdy se z nadaných stávají „učitelé“ svých vrstevníků nebo vykonávají funkci asistenta v odborné učebně (Šťáva, 2010, s. 7 – 8).

3.4.2 Vyučovací metody vhodné pro výuku nadaných žáků

Metodou označujeme postup jak dojít ke stanoveným cílům, výukovou metodu pak jako postup k dosažení výukových cílů. Jedná se o cestu žáka za získáváním vědomostí, dovedností, návyků, postojů apod. pod vedením a s pomocí učitele.

Hlavní funkcí výukových metod je aktivizace⁶, při níž se žáci učí ovládat postupy, úkony, operace, osvojovat si techniky práce a myšlení (Šťáva, 2010, s. 28 – 32).

„Ačkoliv metoda není rozhodujícím prvkem a činitelem výuky, má nemalý vliv na žákovu aktivitu, učení a porozumění učivu.“

(Maňák, Švec, 2003).

Další funkce je komunikační, která je součástí či předpokladem pro efektivní interakce mezi pedagogem a žákem. Nyní dochází k formování tzv. klíčových kompetencí (např.: organizace a provádění úkolů, kooperace a komunikace, aplikace technik učení a technik duševní práce, samostatnost a zodpovědnost, snášení zátěže, tvořivé řešení situací a problémů).

---

⁶ Jedná se o proces, kterým jsou lidé (jedinci nebo i skupiny) vedeni k činnosti.

Během výchovy nadaných by mělo docházet především k uplatnění širší škály výukových metod v jedné vyučovací jednotce. Vhodnost výukových metod zvažuje pedagog již při tvorbě přípravy na výuku. Hlavními hledisky pro volbu metody je cíl hodiny, charakter vzdělávacího obsahu, dosavadní znalosti žáků, charakter činností žáků a také pedagogovi zkušenosti.

1. Klasické výukové metody

- Metody slovní – vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem, rozhovor.
- Metody názorně-demonstrační – předvádění a instruktáž, práce s obrazem.
- Metody dovednostně-praktické – napodobování, experimentování, manipulování a laborování, vytváření dovedností a produkční metody.

2. Aktivizující metody

Jedná se o snahu změnit přístup žáka k vyučování, přeměnit ho z pasivního posluchače v aktivního účastníka výuky. Aktivizující metody vychází z teorií psychologie, učením člověk se naučí nové poznatky mnohem rychleji a taktéž si je osvojí lépe, pokud si je sám vyzkouší.

- Metody diskusní – cílem je povzbudit komunikativní kompetenci žáků, naučit je vnímat ostatní, umět jim naslouchat a snažit se je pochopit. Žáci se učí debatovat, cvičí svůj mluvený projev, uplatňují a rozšiřují bohatou slovní zásobu. Pedagog by měl stanovit jasná kritéria a pravidla, která by měli všichni žáci dodržovat.

Průběh diskuse probíhá ve fázích vymezení tématu, prezentace a výměna názorů, argumentace a zdůvodňování tvrzení, shrnutí výsledků diskuse. Řídí se jednacím řádem – udělování slova, dodržování časového limitu jednotlivých výstupů, dodržení tématu.

- Metody heuristické, metoda řešení problémů – tyto metody jsou vhodné, je-li od žáků očekávána aktivita, produktivní myšlení a samostatnost. Vedou ke kreativním činnostem, kde mohou žáci uplatnit zálibu v řešení problémových úloh. Pomocí heuristických metod žáci samostatně pátrají, odpovídají si na problémové otázky.

Heuristické metody výuky směřují žáky k rozšiřování učiva do hloubky, a to především ve vyučovacích předmětech, které reprezentují nadání žáka. Podněcují jejich přirozenou zvědavost a kreativitu.

- Projektová výuka, projektová metoda – metoda projektového vyučování je spjata s metodou řešení problémů. Žákům umožňuje uplatnit znalosti a dovednosti ve školním prostředí a jejich flexibilitu.
- Brainstorming, brainwriting – podstatou metody je vytvoření co největšího množství originálních nápadů a následné posouzení jejich použití při řešení daného problému.
- Kritické myšlení – jedná se o činnost, kde je cílem usnadnění odhalování skrytých souvislostí a interdisciplinárních vazeb v probíraném učivu. Pedagog nesmí opomenout, že kritika a kritické myšlení jsou dva naprosto odlišné pojmy. Kritické myšlení je odrazem jejich znalostí a schopnosti zaujmout stanovisko k předloženým problémům.
- Didaktické hry – jsou to činnosti, které se řídí pravidly, rozvíjí vztahy ve třídě i mimo ni a především díky nim se žáci učí něčemu novému. Didaktické hry využívají a zajišťují aktivitu žáků, podporují jejich tvořivost a motivaci. Mezi didaktické hry řadíme různé křížovky, přesmyčky, kvízy, vědomostní a diagnostické testy, otázkové hry, pexeso, doplňovačky, slepé mapy, šifrované texty, skrytá slova a další.

3. Komplexní výukové metody

Mezi tyto metody patří frontální výuka, skupinová a kooperativní výuka, partnerská výuka, individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků, výuka dramatem, otevřené učení a učení v životních situacích.

Pro výuku nadaných žáků jsou vhodné následující dvě metody.

- Skupinová a kooperativní výuka – podstatou je vytvoření pracovních skupin podle různých kategorií, vyznačuje se flexibilitou v případě uspořádání třídy, vzájemnou komunikací mezi žáky a komunikací žáků s učitelem. Dochází k posílení komunikace, argumentace a projevuje se hloubka myšlení žáků. Obě výukové metody prochází většinou fázemi: přípravy, realizace a prezentace.
- Partnerská výuka – vychází ze vzájemné interakce dvojice žáků, vzájemné pomoci při řešení různých úkolů a projektů, dochází k vyjadřování a porovnávání názorů dvojice žáků, opravování chyb a vytváření postojů. Tato metoda je vhodná pro opakování a procvičování daného učiva (Šťáva, 2010, s. 28 – 32).

3.4.3 Rozvíjení nadaných žáků

Mnoho významných osobností považovalo, a i dnes považuje, školu za velmi podnětnou v jejich tvorbě a nesmírně důležitou pro jejich další vývoj. Škola hraje velmi důležitou roli při rozvoji nadání. Stejně jako škola, tak i mimoškolní aktivity pomáhají při rozvoji nadání.

Pro nadané žáky jsou vytvářeny edukační nabídky, programy, které vytvářejí přímo specializovaná pracoviště nebo učitelé na školách, kteří s nadanými žáky pracují. Programy tvoří ucelený a dlouhodobý postup při vzdělávání jak po stránce obsahové, tak i organizační. Tyto nabídky jsou vytvořeny buď pro jednotlivce, nebo pro skupinu nadaných. Mají různé formy a jsou zaměřeny předmětově, cílem je podpora výrazných schopností a zájmů dítěte, ale také využití mentální kapacity dítěte.

- Specializované zájmové kroužky – určené pro nadané žáky, mohou je organizovat školy, muzea, vědecké ústavy, umělecké instituce. Od běžných zájmových kroužků se liší vyšší náročností na vědomosti, schopnosti a dovednosti nadaných žáků.
- Soutěže a olympiády – zaměření je dle předmětu (matematika, přírodní vědy, jazyky,...), úroveň soutěží či olympiád může být školní, městská, regionální, celostátní či mezinárodní.
- Výlety a letní tábory pro nadané – pořádané jinými institucemi než školou.
- Korespondenční semináře pro nadané – pořádané pro nadané žáky středních škol vysokými školami nebo výzkumnými ústavy.
- Výcvikové a tréninkové kurzy – tyto kurzy mohou být zaměřeny na vyrovnávání slabin nadaných žáků, na úpravu jejich sociálních vztahů. Účast v těchto kurzech přispívá k řešení osobnostních a sociálních problémů nadaných žáků.

V České republice zatím není běžné, aby se výzkumný ústav systematicky věnoval rozvoji nadaných žáků, a tím si vychovával potencionální stipendisty a budoucí zaměstnance (Hříbková, 2007, s. 51 – 53).

Postupně byly vytvořeny čtyři typy rozvíjejících programů pro nadané žáky.

- Akcelerační programy (acceleration) – jsou založeny na modifikaci kurikula pro nadané žáky tak, aby umožňovaly žákům rychlejší postup ve vzdělávání v jednom, v několika, případně ve všech předmětech. V praxi je urychlení obsahu předmětu pomocí snížení opakování, vynecháním jednoduchých úloh, vynecháním známých

úseků učiva. Tyto programy jsou vhodné pro děti s rychlým učebním tempem a jsou používány zejména u matematicky nadaných žáků. V rámci třídy lze u nadaných rovněž akceleraci realizovat např. redukováním času na osvojování učiva (tzv. telescoping). Jinou možností je zefektivnit čas na osvojení určitého učiva (tzv. compacting). Ušetřený čas je pak věnován dalším aktivitám.

- Obohacující programy (enrichment) – učivo je rozšířeno, prohlubováno a obohaceno o další fakta. Žák nepostupuje v látce rychleji než jeho spolužáci, ale učivo je předloženo v takové formě, že je zvládnuto ve větší šíři a hloubce. Dochází ke stimulaci žáka a je podporováno jeho hledání dalších možných souvislostí a vazeb, které daná látka nabízí. Tím je uspokojena zvědavost a poznávací potřeby nadaného žáka. Dle věku žáků se můžeme zaměřit na všeobecnou informovanost nebo předmětově tak, aby se žák dozvěděl o daném oboru co nejvíce.

Tyto programy jsou ve světě velmi rozšířené a organizační forma je možná i v běžných třídách. „Základní podstatou obohacení je práce s úkoly na vyšší úrovni, jež mají být žákem vnímány jako odměna.“

Hříbková (2007) uvádí, že jsou možné tři přístupy jak dosáhnout obohacování. *„Jejich podstatou je modifikování vyučovacího procesu, modifikování obsahu vyučování a modifikování produktu vyučování.“*

Obohacování vyučovacího procesu je zaměřeno na rozvoj mentálních procesů, dále přispívá k rozvoji kreativního řešení problémů, strategii myšlení i plánování. Obohacování obsahu vyučování je zaměřeno na rozšíření vyučovacích témat. Obohacování zaměřené na produkt vyučování zdůrazňuje výsledky vyučování, tedy hmotné produkty například kresby, prezentace, písemné díla nebo nehmotné produkty například zvýšení duševního zdraví, nabytí dovedností.

Tyto programy jsou uplatňovány ve speciálních školách a třídách pro nadané žáky. Je zde velká podpora sebedůvěry a tvořivosti žáků.

- Skupinové programy – využívají se zde výhody práce ve skupině žáků často i různého věku podle jejich zájmů nebo rozvoje schopností. Tyto programy lze realizovat ve škole (pak jsou většinou zaměřeny předmětově) nebo mohou být uskutečňovány jako mimoškolní činnost v různých zájmových kroužcích pro nadané děti, které organizují jiné instituce než škola. Mimoškolní kurzy pro nadané žáky také plní úlohu skupinových programů. Dochází zde k rozvoji uměleckých a sportovních druhů nadání.

- Individuální programy – mají uspokojit především kognitivní potřeby konkrétního nadaného žáka a mohou být plánem pro práci s nadaným žákem v běžné třídě. U nás se s těmito programy setkáváme ve formě individuálních plánů pro žáky se speciálními potřebami a nyní i pro nadané žáky (Hříbková, 2007, s. 59 – 61; Machů, 2006, s. 41 – 46).

Výukové programy pro mimořádně nadané žáky mohou být akcelеровané a současně obohacené tak, aby odpovídaly schopnostem žáků, rozvíjely jejich tvořivost a myšlení, aby zpestřily výuku, aby se žáci při hodinách nenudili a nevyrušovali. Stejně důležité je zajistit nadaným žákům možnost setkávat se stejnými lidmi jako jsou oni a tím podpořit jejich začlenění do společnosti. Jako podpora sociální, ale i akademická, je využívána celá řada variant seskupování žáků v rámci třídy, školy i mimo ni.

Při použití jakékoli formy vzdělávání nadaných žáků nesmíme opomenout, že jejich schopnosti musí být přijímány, oceňovány a podporovány pedagogy, rodiči i jejich vrstevníky. Pedagogové i rodina by měli nadaným žákům poskytnout zkušenosti, které zdokonalí jejich znalosti a dovednosti.

3.4.4 Požadavky na pedagoga pro nadané žáky

Pedagog by měl být schopný přizpůsobit vzdělávací postupy tak, aby vyhovovaly také potřebám nadaných žáků. Je nutné rozvíjet jejich silné stránky, ale také se věnovat slabším stránkám. K žákovi by měl přistupovat v celé šíři jeho osobnosti, tedy brát jeho osobnost komplexně. Rozvoj žáka mohou ovlivňovat i tyto obecné faktory: klima (atmosféra školy, třídy, kolektivu, vrstevníci), pedagog, vědomé cílené úsilí dítěte, kladný postoj ke škole a učení.

Pedagog musí aktivně pracovat na svém dalším vzdělávání (autoedukace), dbát na přehlednost učiva, hledat argumenty na vědecké bázi, které v diskusi obstojí, musí být připraven jak odborně, tak pedagogicky a psychologicky, aby dokázal řídit edukační proces jednoznačně, avšak demokraticky a velkoryse. Dále je nutno, aby jednal v daném okamžiku kreativně a invenčně. Pedagog musí umět využít potenciálu žáků pro zefektivnění výuky (zpracování počítačových programů, příprava demonstračních experimentů včetně fundovaného komentáře, zapojení do soutěží, tvorba jednoduchých vědeckých projektů) a k žákům musí přistupovat individuálně. Pedagog připravuje aktuality z různých informačních zdrojů dle tematického celku nebo jeho části. Poskytuje konzultace žákům mimo vlastní vyučování.

Pedagog nesmí slevit z náročnosti, nesmí autoritativně a bez možnosti dialogu s žákem trvat na zažitých formulacích, uvedených v učebnicích a nesmí připustit, aby došlo k utlumení zájmu žáků (Štáva, 2010, s. 33).

S nadanými žáky může pedagog pracovat velmi efektivně v běžné třídě i ve speciální škole pro nadané žáky. Vždy je však nezbytně nutné výuku přizpůsobit obsahově, organizačně a metodologicky.

3.5 Rodinné prostředí a jeho vliv na nadané žáky

Výchova dětí není dle mého názoru jednoduchá, a pokud máme doma mimořádně nadané dítě je tato výchova pro rodiče i okolí mnohem složitější. Děti v každém věku mají mnoho otázek a očekávají, že rodiče znají odpovědi. Ale jaké otázky kladou mimořádně nadané děti? Znají rodiče vždy správnou odpověď a umějí vše vysvětlit? Pravděpodobně ne. Pro každé dítě jsou rodiče nebo jeden z rodičů vzorem a také prvním učitelem. Měli by jít dětem v každém věku osobním příkladem.

Dočkal (2005) uvádí: „*Nadané dítě může svou aktivitou přivádět své okolí někdy přímo k zoufalství a někdy ani odborník nedovede spolehlivě rozlišit, zda jde o projev nadání nebo o syndrom ADHD.*“ (Dočkal, 2005, s. 128).

Rodinné prostředí nadaných dětí i žáků bylo zkoumáno v 70. letech minulého století. Rodinné prostředí má veliký vliv na rozvoj žáka (dítěte), a to jak pozitivní (podpora), tak i negativní vliv (utlumení). Většina výzkumů potvrzuje, že vzdělání rodičů má příznivý dopad na rozvoj a tedy i na výkony žáka ve škole.

Výzkumy odhalily následující:

- ve většině (přes 60%) případů měli rodiče nadaných žáků vysokoškolské vzdělání,
- nadané dítě bývá prvorozené, rodiče mají dítě v pozdějším věku,
- rodina je emocionálně stabilní a dítě má pocit jistoty,
- komunikace v rodině i s dítětem je na dobré úrovni a komunikují otevřeně.

Avšak není pravidlem, že prvorozené děti jsou intelektově nadanější. Může se zde pouze projevit vliv rodičů, to jak se dítěti věnovali, než měli druhé dítě. Skutečnost, že se nadané dítě liší od ostatních dětí, může v rodičích vyvolat obavy, že nezvládnou jeho výchovu, nebudou ho dostatečně motivovat a podněcovat jeho rozvoj, což může vést až k jejich rezignaci. Rodiče mohou být stresováni nevyrovnaností intelektového

a emočního rozvoje nadaného dítěte. Ale i nadané dítě může být stresováno tím, že je velmi sebekritické a obviňuje se, že nesplňuje všechna očekávání svých rodičů (Hříbková, 2005, s. 114 – 117; Dočkal, 2005, s. 135).

Dočkal (2005) uvádí „rodičovské desatero“, které je určeno nejen rodičům nadaných dětí, ale i ostatním rodičům:

1. Mějte své děti rádi a dávejte jim to najevo.
2. Najděte si na ně vždy dostatek času.
3. Svůj vliv uplatňujte adekvátním způsobem.
4. Stanovte pravidla pro učení, práci, zábavu a odpočinek.
5. Vytvořte dětem vhodné podmínky pro učení a pro rozvíjení jejich zájmů.
6. Podporujte zvědavost dítěte a zajímejte se o jeho plány.
7. Vyzdvihujte význam vzdělání.
8. Na dítě vyvíjejte přiměřený tlak.
9. Chvalte dítě za dosažené úspěchy.
10. Spolupracujte se školou.

Jednou z největších chyb, kterou může rodič udělat je promítání, přenesení svých vlastních tužeb, snů a nespokojenosti s dosaženým vzděláním na své dítě. Když rodič vyvíjí na dítě nepřiměřený tlak a jeho očekávání je nad možností dítěte, tak je dítě zbytečně vystaveno dlouhodobě stresu. Pro dítě je také špatné, pokud se o něj rodiče nestarají či o něj nejeví zájem. S touto situací se můžeme setkat u vysoce postavených rodičů (časově vytížení podnikatelé,...). Z důvodu zaměstnání nemají na děti dostatek času a tak jim svou nepřítomnost vynahrazují drahými dárky a nechávají je ve volném čase o samotě.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1 CÍL A OBSAH PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit a popsat možnosti vzdělávání nadaných žáků na středních školách v Karlovarském kraji. Z tohoto důvodu jsou stanoveny tyto dílčí cíle, jejichž úkolem bylo zjistit:

- Jaké jsou možnosti vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji?
- Které školy aktivně podporují rozvoj nadaných žáků?
- Jakým způsobem podporují školy rozvoj nadaných žáků?
- Mají pedagogové zkušenosti s výukou nadaných žáků?

Odpovědi na tyto otázky byly zjištěny pomocí průzkumu v pedagogicko-psychologických poradnách a ve školách, kde studují nadaní žáci.

Obsahem praktické části bakalářské práce je návrh a realizace pedagogického průzkumu. Pedagogický průzkum je jedním ze způsobů, jak získat informace o problematice vzdělávání a rozvíjení nadaných žáků. V tomto případě byl zvolen jednorázový průzkum pomocí metody polostrukturovaného rozhvoru a dotazování. Respondenty tvořili zástupci vedení středních škol a gymnázií, pedagogové a nadaní žáci.

Průzkum se skládá ze dvou částí, a to z přípravy a poté samotné realizace. Jednotlivé fáze průzkumu na sebe vždy navazují.

Příprava průzkumu zahrnuje: vymezení a stanovení cíle průzkumu, sestavení přehledu stávajících dat, informací o zkoumané problematice, definování přínosu průzkumu, sestavení plánu realizace průzkumu.

Realizace průzkumu zahrnuje: sběr dat v terénu (dotazování, rozhovor, pozorování,...), zpracování a vyhodnocení zjištěných dat, prezentaci a zhodnocení průzkumu, diskuzi a vyvození závěru.

2 PŘÍPRAVA PRŮZKUMU

Před samotným započítím průzkumu je nutné provést důkladnou přípravu. Ta se skládá z několika kroků, které jsou níže definovány v samostatných podkapitolách.

2.1 Definice problému a stanovení cíle průzkumu

Problém spočívá v nedostatku informací o stávajících možnostech vzdělávání nadaných žáků na středních školách v Karlovarském kraji.

Cílem pedagogického průzkumu je definování a určení velikosti výzkumného vzorku, vyhledání a oslovení potenciálních respondentů a samostatná realizace průzkumu s cílem zjištění potřebných dat od respondentů. Dále na základě vyhodnocení získaných dat navrhnout další možnosti vzdělávání nadaných žáků na středních školách.

2.2 Metody sběru dat

Sběr dat byl proveden formou kvalitativního a kvantitativního průzkumu.

Pro kvalitativní průzkum byl zvolen polostrukturovaný rozhovor se zástupci pedagogicko-psychologických poraden v Karlovarském kraji (dále jen „poradna“).

Pro kvantitativní průzkum byla zvolena kombinace metod rozhovoru a dotazování s pedagogy a nadanými žáky.

2.2.1 Rozhovor

Rozhovor je obecnější označení pro interview. Interview je metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka (tazatele) a respondenta. (Chrásky, 2007, s. 182 – 183).

Pro účely této práce budou termíny použity jako synonyma. Výhodou takového rozhovoru je navázání osobního kontaktu, při kterém se získá více informací.

Polostrukturovaný rozhovor byl realizován na základě předem stanovených otázek (viz Příloha 9). Rozhovor s pedagogy probíhal volně bez předem připravených otázek.

2.2.2 Dotazník

Dotazování je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Podstatou dotazování je předkládání otázek respondentům pomocí dotazníku. Dotazování bylo provedeno dvěma způsoby.

Písemné dotazování – respondentovi byl prostřednictvím e-mailové pošty zaslán dotazník spolu s průvodním dopisem, ve kterém byl vysvětlen důvod a tematika pedagogického průzkumu. Respondent samostatně vyplnil dotazník a poté ho odeslal zpět.

Elektronická podoba dotazníku (vytvořená v programu Microsoft Word kompatibilní s verzemi aplikace Word 97 – 2003) byla uvedena v e-mailové příloze s názvem „DOTAZNÍK – Nadaný žák“ (viz Příloha 5). V hlavní textové části e-mailu, za průvodním dopisem, byl uveden postup, jak má být dotazník vyplněn, uložen a kam má být zpětně zaslán (viz Příloha 4).

Osobní dotazování – osobní rozhovor tazatele s respondentem. Tazatel klade respondentovi otázky, následně zaznamenává odpovědi a zodpovídá jeho případné dotazy. Dotazování probíhá individuálně. Tento způsob dotazování byl použit pro získání informací od pedagogů a nadaných žáků (viz Příloha 7).

Při sestavení dotazníků byly použity různé typy otázek s rozlišnou vypovídající schopností. V dotaznících jsou uvedené otevřené otázky s tzv. volným koncem, které ponechávají respondentovi plně volnou formulaci odpovědi. Uzavřené otázky předkládají respondentovi předem zvolený výčet možností odpovědí, jedná se o tzv. otázky vícenásobného výběru. Mezi uzavřené otázky patří i tzv. dichotomické otázky, na které respondent odpovídá pouze slovem Ano či Ne.

Před samotným dotazováním bylo provedeno tzv. testování dotazníků. Návrh dotazníku byl předložen skupině budoucích respondentů (pedagog, výchovný poradce, žák), kteří ho vyplnili a zároveň k němu vyjádřili své připomínky. Po drobných úpravách byl dotazník připraven k rozeslání mezi respondenty.

2.3 Výzkumný vzorek

V tomto případě jsou zdrojem informací lidé (ředitelé škol, výchovní poradci, pedagogové a žáci), které můžeme označit jako potenciální respondenty.

Pro získání potřebných informací byly stanoveny čtyři cílové skupiny respondentů, a to pracovníci poraden, ředitelé středních škol a gymnázií, pedagogové nadaných žáků a nadaní žáci. Z tohoto důvodu byly vypracovány podklady pro polostrukturovaný rozhovor a tři verze dotazníků.

Polostrukturovaný rozhovor byl veden s pracovníky poraden v Karlovarském kraji, kteří se dlouhodobě zabývají problematikou nadaných žáků. Pro získání bližších informací o nadaných žácích, jejich vyhledávání, spolupráce s nimi a o jejich dalším rozvoji, byly kontaktovány poradny v Karlových Varech, Sokolově a Chebu.

Při dotazování se skupina respondentů skládala z ředitelů a výchovných poradců středních škol a gymnázií, dále z pedagogů, kteří již mají zkušenost s výukou nadaných žáků a samozřejmě z nadaných žáků středních škol či gymnázií.

Dotazování u nadaných žáků bylo provedeno se souhlasem rodičů (zákonných zástupců).

3 REALIZACE PRŮZKUMU

Postup realizace průzkumu byl pro přehlednost rozdělen do dvou podkapitol. Veškeré rozhovory a dotazování probíhalo od prosince 2010 do poloviny května 2011.

3.1 Pedagogicko-psychologické poradny

Spolupráce s poradnou v Chebu probíhala pouze prostřednictvím e-mailové pošty. Kontaktní osobou pro komunikaci byla PaedDr. Ellen Mlátilíková, která se dlouhodobě zabývá problematikou nadaných dětí. Odpovědi na otázky ze zasláného polostrukturovaného rozhovoru byly zaslány e-mailovou poštou.

Kontaktní osoba z poraden v Karlových Varech a v Sokolově byla vyhledána prostřednictvím e-mailové pošty a následně s ní byla sjednána osobní schůzka. V Karlových Varech byla navázána osobní spolupráce s psychologem Mgr. Radkem Karchňákem, který zastává funkci koordinátora péče o nadané žáky v Karlovarském kraji. V poradně v Sokolově byla navázána spolupráce s psycholožkou Mgr. Marcelou Hlivákovou, která má na starost péči o nadané žáky v daném regionu. S každým zástupcem poradny byl proveden polostrukturovaný rozhovor a jejich odpovědi byly zaznamenány tazatelem.

3.2 Střední školy a gymnázia v Karlovarském kraji

Dopisem prostřednictvím elektronické pošty byla oslovena vedení středních škol a gymnázií v Karlovarském kraji. Na vedení škol byla zaslána žádost o vyplnění krátkého dotazníku (viz Příloha 5). Seznam škol byl vyhledán pomocí internetu na webových stránkách Karlovarského kraje s platností k 1. 12. 2010. Seznam škol (viz Příloha 8).

Celkem bylo osloveno 21 středních škol a 10 gymnázií z celého Karlovarského kraje. Návratnost řádně vyplněných dotazníků byla 61 %.

Po vyhodnocení doručených dotazníků byla opětovně kontaktována vedení čtyř škol, které mají nebo měla zkušenost s výukou nadaného žáka dle požadovaných kritérií. Spolupráce byla úspěšně navázána jen se soukromou školou Gymnázium, základní škola a mateřská škola Mánesova s.r.o. v Sokolově. Osobní spolupráce byla navázána s pedagogem nadaných žáků Mgr. Zuzanou Večerkovou. Na doporučení vedení školy bylo realizováno dotazování s vybranými pedagogy a s nadanými žáky.

4 PREZENTACE DAT PRŮZKUMU

Byli kontaktováni zástupci poraden v Karlových Varech, Sokolově a Chebu. Spolupráce byla navázána se soukromým gymnáziem v Sokolově a s pedagogy, kteří na něm vyučují. Toto gymnázium se zaměřuje na vzdělávání a rozvoj nadaných žáků již od mateřské školky, základní školy až po víceleté gymnázium.

4.1 Pedagogicko-psychologické poradny

Během spolupráce se zástupci z poraden bylo zjištěno, jak vyhledávají a diagnostikují nadané žáky, jaké metody doporučují pro rozvoj nadání, jak a s kým spolupracují. Poznatky z poraden a odpovědi na jednotlivé otázky polostrukturovaného rozhovoru jsou popsány níže. Soupis otázek k rozhovoru (viz Příloha 9).

1. Jak poradna vyhledává nadaného žáka?

Způsobů, jak poradna může vyhledat žáka, který by mohl být nadaný, je mnoho. Jak uvádí i literatura, jedná se o nominace od rodičů, přátel žáka nebo také od pedagogů. Nominace jsou převážně od pedagogů ze základních škol, ale i z mateřských škol, a především od výchovných poradců. Nominací od třídního učitele je prý velmi málo.

Dalším důležitým způsobem, kterým může být žák vyhledán, je doporučení od pediatra. Zde se poradny snaží navázat dlouhodobou spoluprací. Vniká nový program na podporu informovanosti rodičů o problematice nadaných dětí. V čekárnách pediatrií jsou vyvěšeny propagační a informativní letáky pro rodiče a známé nadaných dětí. Pokud má pediatr tušení, že se jedná o nadané dítě, může rodičům poskytnout kontaktní údaje na poradnu dle místa bydliště a vysvětlit, proč je dobré a důležité do poradny zajít.

Poradny ve spolupráci se školami, Centrem nadání a Mensou ČR pořádají tzv. „diagnostické dny“. Jedná se o podpůrnou akci, na základě které se nadaní žáci integrují do jedné školy a mohou tak vznikat speciální skupiny nebo třídy pro nadané žáky. Tyto dny probíhají v prostorách školy. Veřejnost i rodiče jsou o konání diagnostického dne vždy předem informováni prostřednictvím letáků, na kterých je uveden datum, místo, čas konání a harmonogram dne. Na diagnostický den jsou seznámeni psychologové, odborníci a zástupci poraden dle příslušného regionu. Rodiče tu jsou seznámeni s možnostmi vzdělávání nadaných žáků a navazují kontakty s poradnou či psychologem, který diagnostikuje dítě. Během diagnostických dnů mohou být použity i tzv. „screening testy“ neboli třídící zkoušky formou psychologického testu, který může být použit i skupinově. Dle

poskytnutých informací se během diagnostických dnů vyhledá jen malá část nadaných dětí. Více nadaných dětí je vyhledáno náhodně.

Z dosavadní praxe poraden je zřejmá skutečnost, že většina nadaných dětí je diagnostikována náhodně. Rodiče přivedou své dítě do poradny na základě problému při výuce. Některé děti mohou mít špatný grafomotorický projev, dyslexii, problémy s dodržováním autority a kázní. Psycholog tedy zjišťuje příčiny těchto problémů, a pokud během vyšetření usoudí, že by se mohlo jednat o nadané dítě, navrhne rodičům další vyšetření. To prokáže, zda se jedná o mimořádné nadání či ne.

2. Kdo diagnostikuje nadaného žáka?

Pouze psycholog může určit, zda se jedná o nadané dítě či ne. Pro diagnostikování používá speciální metody, rozhovor i dotazník.

3. Jaké věkové kategorie jsou nejčastěji diagnostikovány?

Nejčastěji jsou vyhledány a diagnostikovány děti na prvním stupni základní školy. Děti vyhledané již v předškolním věku jsou pravidelně vyšetřovány, aby se potvrdilo, zda se jedná o nadané dítě.

4. Jaké metody poradna, psycholog používá pro diagnostikování nadaného žáka?

Metody pro diagnostikování žáka na základní či střední škole se ve své podstatě neliší. Rodiče přivedou dítě do poradny a následuje kvalitativní i kvantitativní rozhovor psychologa s rodiči a pak i s dítětem. Z rozhovoru psycholog stanoví další postup vyšetření formou dotazníku, testu nebo pomocí speciální metody.

Anamnestický rozhovor s rodiči je velmi často používán. Tento rozhovor probíhá v případě dlouhodobé spolupráce dítěte (rodičů) s psychologem. Psycholog se snaží získat co nejvíce informací o dítěti a jeho nadání či problémech. Rozhovor plní terapeutickou funkci. Je tedy zjišťována geneze vývoje dítěte, řečový, motorický vývoj, oblast zájmů, dosažení znalostí dítěte a jiné. Při rozhovoru s dítětem jsou otázky zaměřeny na jeho motivaci, přístup ke studiu, zájmy, informace, které ho zaujaly, od jakého věku čte a v jakém rozsahu.

Nedílnou součástí vyšetření jsou různé testy. Dle zjištění jsou v Karlovarském kraji nejvíce využívány tyto testy:

- testy výkonové složky – metoda dle Kaufmana KABC⁷, Terman meril IV. Revize,
- testy kreativity – Urbanův figurální test tvořivého myšlení,
- Matějčkovy testy – rychlost čtení a psaní,
- didaktické testy – pro 5. a 9. ročníky,
- testy pro sociální oblast dítěte – dvojí výjimečnost,
- diferenciální diagnostika – Rošachova metoda, Zulligerův projektivní test,
- projektivní techniky – nedokončené věty (aspirace dítěte, adaptace v sociálním prostředí, schopnost vizuo-percepční – Reyova figura, pozornost, způsob myšlení),
- logické uvažování – verbální a neverbální oblast, samostatnost, spolupráce.

Vhodné je přinést jakékoliv umělecké výtvary, kresby, funkční modely, knihy z vlastní tvorby dítěte. Ty mají velkou vypovídací schopnost o nadání a zájmech dítěte.

5. Existují dotazníky pro identifikaci nadaných žáků?

Nyní je rozšířen a často využíván dotazník pro rodiče dětí předškolního věku. Dotazníky určené k vyhledání nadaných žáků jsou pouze pro žáky prvního a druhého stupně základní školy.

Pro žáky středních škol, tedy pro vyšší stupně vzdělávání, zatím nejsou zpracovány originální české dotazníky pro vyhledávání nadaných žáků. Vývojem tohoto dotazníku se zabývá Výzkumný ústav pedagogický v Praze, kontaktní osoba Mgr. Simona Šedá.

6. Sleduje poradna vývoj diagnostikovaného nadaného žáka?

Problematika vyhledání a diagnostikování nadaných dětí není tak dlouho zkoumána, a proto je zatím jen málo diagnostikovaných dětí na vysokých školách. Poradny v současné době sledují vývoj nadaných žáků na základních školách, kteří pokračují ve studiu převážně na víceletém gymnáziu. Ve své praxi zaznamenal psycholog z poradny pouze jeden případ: *„Kdy chlapec s velmi slabým sociálním zázemím šel studovat na střední vojenskou školu. Pro úspěšné dokončení školy a pro rozvoj nadání žáka bylo nutné vytvořit nové sociální zázemí – ubytování, stravování a nastolení určitého řádu, kontroly, aby mohl studovat. Žák poté úspěšně dokončil střední vojenskou školu a dále pokračoval ve studiu na vysoké škole.“*

Poradny nemají možnost získat zpětnou vazbu od diagnostikovaných žáků, protože ta závisí jen na rozhodnutí rodičů a žáků. Spolupráce s poradnami je dobrovolná.

---

⁷ Kaufman hodnocení baterie pro děti (KABC) je standardizovaný test, který hodnotí inteligenci a úspěch u dětí ve věku dvou let a šesti měsíců do 12 let a šesti měsíců

Výchovný poradce ve škole má na starosti spolupráci s rodiči a žákem, podílí se na vytvoření IVP a dále dohlíží na pravidelné docházení žáka na kontrolní vyšetření, které se provádí jedenkrát v roce. Pokud je při kontrolním vyšetření zjištěno, že žák už není tak mimořádně nadaný, je začleněn zpět do kolektivu vrstevníků a jeho výuka probíhá stejně jako v běžné třídě. Většina nadaných žáků navštěvuje různé mimoškolní a volnočasové aktivity a zájmové kroužky. Ve školách se účastní soutěží a olympiád a obsazují první místa.

Žáci na gymnáziu či střední škole již nemají potřebu docházet do poradny, výuku zvládají. Svou touhu po poznání realizují pomocí mimoškolních aktivit, často své nadání rozvíjejí bez spolupráce s poradnou.

7. Podporujete aktivně informovanost veřejnosti?

Poradny pořádají ve spolupráci se školami diagnostické dny (viz výše). Tyto dny se pravidelně konají od roku 2009 jednou měsíčně, mimo velké školní prázdniny.

Dále jsou pořádány přednášky v krajské knihovně (viz Příloha 3), aktuální informace jsou vyvěšeny na webu a nástěnkách poradny, probíhají setkání na škole, kde studují nadaní žáci, představení projektů, vize a přednášky odborníků určené pro nadané žáky a rodiče. V roce 2008 byl vytvořen i klub rodičů nadaných dětí, ale pro velmi malý zájem byl zrušen.

Při nástupu nadaných dětí do první třídy základní školy jsou pravidelně vytvořeny skupiny pro sezení s rodiči nadaných dětí. Skupinu tvoří ředitel, zástupce ředitele, třídní učitel, výchovný poradce, psycholog z poradny a skupina rodičů nadaných dětí. Probírají se možnosti výuky dětí, probíhá první zpětná vazba (po 3 měsících), zjišťují se případné problémy či přání, jaké mají rodiče.

8. Pořádáte školící kurzy pro pedagogy?

Školící kurzy pro pedagogy pořádá: Centrum nadání, IPPP (kurzy pro koordinátory, pedagogy), poradna pravidelně zve odborníky a realizuje přednášky v krajské knihovně, organizuje zájezdy na přednášky i v jiných městech, pořádá projekty pod záštitou školy, kde daný projekt probíhá.

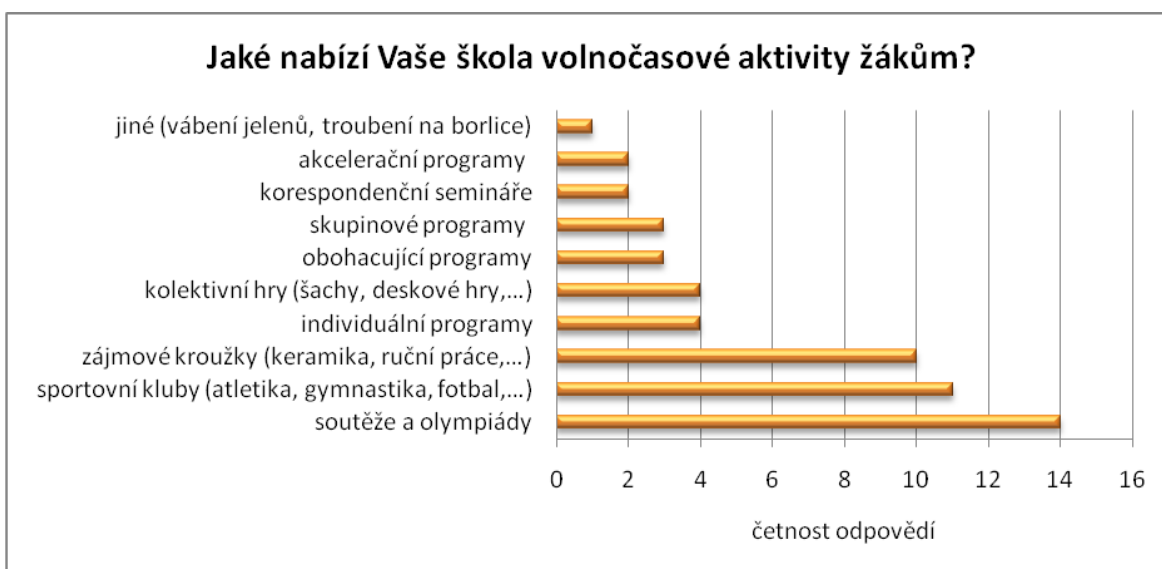
4.2 Střední školy a gymnázia v Karlovarském kraji

Pro získání dat byla oslovena vedení středních škol a gymnázií, byli vyhledáni pedagogové, kteří mají zkušenosti s výukou nadaných žáků a také nadaní žáci. Pro přehlednost jsou zjištěná data uvedena ve třech následujících bodech.

1. Oslovení vedení středních škol a gymnázií

Na zasláný dotazník odpovědělo 12 z 21 oslovených středních škol a 7 z 10 oslovených gymnázií. Návratnost řádně vyplněných dotazníků tedy byla 61 %. Kapacita škol neměla vliv na vyhodnocení průzkumu.

Volnočasové aktivity žákům nabízí 73 % škol. Nejčastěji se jedná o aktivity uvedené v grafu na obrázku 4:

Obrázek 4 – Graf – volnočasové aktivity

S poradnami spolupracují všechny školy. Zkušenost s výukou nadaného žáka dle uvedených kritérií v dotazníku mají jen čtyři školy. Jedná se o tři gymnázia, kde nadaný žák nyní studuje a jednu střední odbornou školu, kde nadaný žák studoval.

Výuka nadaných žáků probíhá na školách dle IVP. Pouze jedno gymnázium uvedlo, že spolupracuje s psychologem nadaného žáka. Pro práci s nadaným žákem školy preferují zadávání individuálních úkolů, výuku předmětů ve vyšším ročníku a také spolupráci s rodiči, jen v jednom případě byl zmíněn e-learning.

2. Dotazování pedagogů

Vedení soukromého gymnázia v Sokolově souhlasilo s další spoluprací. Rozhovory a dotazování pedagogů a nadaných žáků tedy probíhalo pouze na této škole. Předmětem rozhovoru byla problematika, týkající se nadaných žáků a jejich vzdělávání.

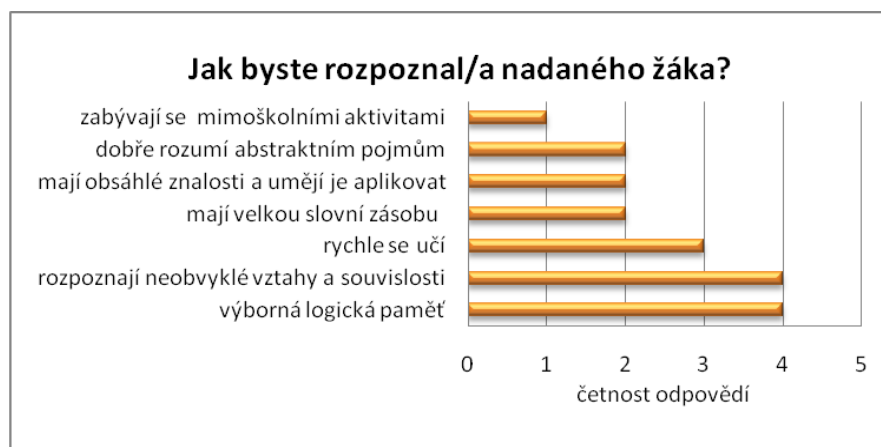
Na gymnáziu bylo osloveno pět pedagogů vyučujících nadané žáky. S pedagogy byl veden rozhovor a poté byl vyplněn dotazník (viz Příloha 6). Během rozhovoru byl vysvětlen důvod dotazování a byly zjištěny osobní zkušenosti pedagogů s výukou nadaných žáků.

Dotázaní pedagogové se shodují, že nadaní žáci vyžadují individuální přístup. Pedagogové uvedli, že: „*Nadaný žák žije v tzv. „vlastním světě“ a jeho okolí ho mnohdy nechápe. Nejde tak jen o to, dát mu jiné úkoly nebo s ním pracovat nad rámec hodiny. Vždy je to o přístupu k člověku, kterému málokdo rozumí, spolužáci už vůbec ne. Žák bývá často nesoustředěný a roztržitý.*“

Žáka na psychologické vyšetření doporučil pouze jeden pedagog. Zkušenosti s výukou měli všichni dotázaní a ve své třídě nyní také mají nadané žáky. Počet nadaných žáků se u jednotlivých pedagogů lišil dle ročníku, ve kterém působí. V prvním, druhém a čtvrtém ročníku jsou jen dva nadaní žáci, ve třetím ročníku je sedm nadaných žáků, kteří odpovídají zadaným kritériím uvedeným v dotazníku. Tito žáci byli následně osloveni se žádostí o vyplnění dotazníku.

Pedagogové za nadaného žáka považují toho, který má rychlejší tempo práce, dobře uvažuje a logicky přemýšlí, odvádí kvalitní práci, která často předčí očekávání, bývá vnitřně motivován a v oblasti svého nadání má hlubší znalosti.

Na otázku: „Jak byste rozpoznal/a nadaného žáka?“ pedagogové uvedli:

Obrázek 5 – Graf – rozpoznání nadaného žáka

Nadaní žáci mají, dle dvou pedagogů, problémy s kázní. Nejedná se však o závažné prohřešky vůči autoritě. Žáci vyrušují jen v hodinách, ve kterých se nudí, proto si povídají a nesoustředí se (viz dotazování nadaných žáků).

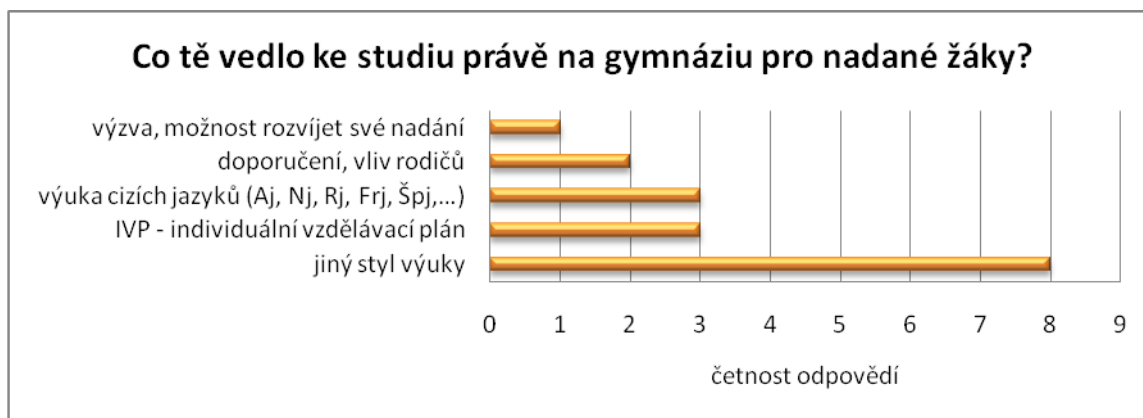
Nadaný žák může zaujímat jakékoliv postavení ve třídě. Vždy záleží na jedinci. Někdo vyčnívá, je sebevědomý, a tak rád zastává funkci mluvčího či předsedy třídy. Jiný zase se všemi vychází a je oblíbený. Nedá se tedy stanovit, že všichni nadaní mají rádi pozornost nebo naopak jsou samotáři.

3. Dotazování nadaných žáků

Osloveno bylo celkem třináct žáků. Tito žáci byli osloveni na základě doporučení od pedagogů. Pro dotazování bylo nutné mít souhlas od rodičů nebo zákonného zástupce žáka. Všichni žáci i jejich rodiče souhlasili s dotazováním.

Všichni dotázaní žáci byli již označeni za nadané. Před nástupem do základní školy umělo sedm žáků číst a psát, čtyři žáci neuměli a dva žáci nevědí. Za nadané dítě se považuje devět žáků, své nadání nejčastěji mají po otci či matce a jen v jednom případě po prarodičích.

Důvody, proč se žáci rozhodli studovat právě na gymnáziu pro nadané děti, byly:

Obrázek 6 – Graf – důvody studia na gymnáziu pro nadané žáky

Žáci nejčastěji provozují tyto mimoškolní aktivity: sport (golf, jízda na koni, florbal, fotbal, plavání, cyklistika, atletika, tanec), kurzy cizích jazyků (angličtina, němčina, francouzština), četba a psaní povídek. V jednom případě se žák zabývá dobrovolnou činností pro společnost Člověk v tísni a zároveň doučuje anglický jazyk. Jeden žák se zabývá paleontologií (sběr, čištění a uchovávání zkamenělin).

Vědomostních soutěží se účastní jen třetina žáků a na školních projektech se podílí tři čtvrtiny žáků.

Ve studiu na vysoké škole mají v plánu pokračovat všichni dotázaní žáci. Podporu ve studiu i v mimoškolních aktivitách mají opět všichni žáci.

Žáci vztah se spolužáky hodnotí převážně jako velmi dobrý a přátelský. Až na výjimky si rozumí a tolerují se navzájem. Vztah s pedagogy žáci hodnotili velice kladně, pedagogové je prý chápou a rozumí jim, jsou přátelští. Komunikace a vztahy s nimi jsou mnohem bližší než na státních školách, kde je vztah převážně formální.

Pouze dva žáci nemají potíže se žádným předmětem. V osmi případech se žáci potýkají s potížemi v matematice a fyzice. V jednom případě byl uveden český jazyk, anglický jazyk a předmět kreatura.

V hodinách chemie, matematiky, německého jazyka a dějepisu se nudí pět žáků.

5 VYHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Pedagogického průzkumu se účastnili zástupci pedagogicko-psychologických poraden v Karlových Varech, Sokolově a Chebu, dále spolupracovalo dvanáct střední škol a sedm gymnázií z Karlovarského kraje. Osobní spolupráce byla navázána se soukromým gymnáziem v Sokolově, které se zaměřuje na výuku nadaných dětí. Dotazník vyplnilo pět pedagogů a třináct nadaných žáků z této školy.

Způsobů, jak psychologové vyhledávají nadané děti, je mnoho. I přes velké množství pořádaných akcí poradnami, jsou nejčastěji nadané děti objeveny (diagnostikovány) náhodně, a to během vyšetření kvůli poruchám učení nebo řeči. Dále zástupci poraden ve svých regionech pořádají pravidelně diagnostické dny, prostřednictvím nich vyhledávají a diagnostikují nadané děti.

Osobně považuji akce, které poradny pravidelně pořádají, za velmi přínosné. Jedná se o konzultace a přednášky určené rodičům, dětem, žákům, studentům a pedagogům. A také o osvětu, co to je nadání a jaké jsou možnosti rozvoje pro daný druh nadání.

Vyšetřit a diagnostikovat dítě jako nadané může pouze psycholog. Pozornost při vyhledávání potencionálních nadaných dětí je věnována dětem v předškolním věku a na prvním stupni základní školy. Vyšetření žáka se nejčastěji skládá z rozhovoru s rodiči a pak se žákem. Dle rozhovoru stanoví psycholog další postup vyšetření, například formou dotazníku, testu nebo pomocí speciální metody. Pro žáky na středních školách zatím nejsou zpracovány originální české dotazníky určené pro vyhledávání nadaných žáků.

Psychologové a speciální pedagogové dlouhodobě spolupracují se školami a s nadanými žáky. Jejich rozvoj sledují po celou dobu studia na základní škole. Na střední škole či gymnáziu je zpětná vazba a tedy i sledování rozvoje nadaného žáka složitější, protože vše závisí jen na ochotě a vstřícnosti žáků a jejich rodičů spolupracovat. Dlouhodobé sledování a zpětná vazba je dle mého názoru velmi důležitá pro další rozvoj nadaného žáka. Psycholog tak může lépe doporučit způsob výuky a navrhnout nejvhodnější cestu k dalšímu rozvoji nadání.

Spolupráce ředitelů, pedagogů, žáků i rodičů s poradnou je velmi důležitá a přínosná pro všechny strany. Ředitelé a pedagogové tak mohou inovovat dosavadní vzdělávací postupy. Žáci mají možnost dále rozvíjet své nadání a jsou lépe vedeni k dosažení vyšších cílů. Rodiče získají potřebné informace, jakým způsobem a co

nejefektivněji podporovat své děti k trvalému rozvoji nadání a prohlubování znalostí, dovedností či schopností.

Střední školy v Karlovarském kraji zatím nemají mnoho zkušeností s výukou nadaných žáků. Hlavním důvodem je preference nadaných žáků studovat na gymnáziu, které jim poskytuje všeobecné vzdělání ve větším rozsahu než střední školy. Výuka nadaných žáků probíhá dle individuálního vzdělávacího plánu.

Pedagogové nejčastěji za nadané žáky považují ty, kteří mají rychlejší tempo práce, logicky přemýšlejí, odvádějí kvalitní práci, umějí rozpoznat neobvyklé vztahy a souvislosti nebo se rychle učí. To, že žák umí číst a psát před nástupem do základní školy, nemá vliv na to, zda bude žák nadaný či ne.

Většina oslovených škol nabízí žákům volnočasové aktivity, které se zájmem navštěvují i nadaní žáci. Nadaní žáci mnohdy žijí v tzv. „jiném, vlastním“ světě, proto je pro pedagogy složitější přizpůsobit výuku tak, aby udrželi jejich pozornost a nabízeli jim stále nové podněty ke studiu. Dodržování kázně ve třídě žákům nedělá velké potíže. Jen ve dvou případech pedagogové zmínili vyrušování v hodinách či nesoustředěnost žáků.

Žáci na soukromém gymnáziu mají velice přátelský vztah s pedagogy, což je ovlivněno malým počtem žáků ve třídách. Žáci jsou postupně připravováni na studium na vysoké škole dle vlastního výběru. Gymnázium jim také nabízí nad rámec výuky sezení či konzultace s odborníky.

Vztahy mezi žáky jsou různorodé a vždy záleží na jedinci. Většina žáků označila vztah s ostatními za přátelský a bezproblémový. Někteří si lépe rozumí s mladšími či staršími žáky. Tak jako v každé skupině lidí i zde byli samotáři a žáci, kteří jdou za svým cílem bez ohledu na ostatní.

Postup, jakým jsou nadaní žáci vzděláváni, odpovídá poznatkům, které jsem získala studiem příslušné literatury. Pedagogové v praxi dle možností využívají všechny výukové prostředky i metody vhodné pro vzdělávání nadaných žáků.

Z průzkumu vyplývá, že uvedené mýty o nadaných žácích jsou opravdu jen mýty. Nadaný žák nemusí vždy umět před nástupem do první třídy číst nebo psát, nemusí pocházet z rodin tzv. „géniů“. Také tvrzení, že nadaní nemají problémy s kázní, bylo částečně vyvráceno průzkumem a doloženo příslušnou literaturou. Žáci nemají problémy s dodržováním kázně, pokud jsou dostatečně vytížení a zaměstnáni úlohami. V případě, že se v hodinách „nudí“, tak může dojít zákonitě k narušení kázně ve třídě.

6 DISKUZE K PRŮZKUMU

Při studiu literatury o nadaných žácích jsem se postupně seznamovala s tím, kdo to je nadaný žák. Nejprve jsem si myslela, že za nadané žáky považujeme jen ty, kteří vynikají v určité dovednosti nebo mají schopnost, kterou umí využívat lépe než ostatní. Tedy ty, kteří se věnovali umění, hudbě nebo sportům na velmi vysoké úrovni. Poté jsem svůj pohled na nadané žáky změnila. Nyní obdivuji všechny žáky, kteří jsou oficiálně označováni za nadané, pro jejich vytrvalost a sílu neustále hledat odpovědi na otázky, proč a jak věci fungují, čelit nárazkám o tom, jak jsou geniální a výjimeční.

Během rozhovorů se zástupci pedagogicko-psychologických poraden jsem byla překvapena, jak málo dětí přivedou rodiče do poradny za účelem vyšetření, zda je jejich dítě nadané a jak by měli postupovat při jeho vzdělávání. Procento diagnostikovaných dětí je u nás velmi nízké, a to z důvodu neinformovanosti rodičů či obav z návštěvy poradny.

Zeptala jsem se lidí v mém okolí, v jakém případě by navštívili poradnu. Poradnu by navštívili v případě, že by jejich děti měly problémy nebo poruchy s učením, řečí. Dále na doporučení od pedagoga, nebo pokud by měly problémy s kázní či uznáváním autorit. Poradny tu jsou však pro všechny děti, žáky i rodiče, kteří hledají odpovědi na své otázky. Psychologové a speciální pedagogové v poradnách jsou velmi ochotní zodpovědět jakékoliv otázky a vždy jsou připraveni najít cestu k řešení problému.

Problematika vyhledávání, diagnostikování a vzdělávání nadaných žáků zatím nepatří mezi nejdiskutovanější témata. Proto se dalo očekávat, že pedagogové zatím nebudou mít mnoho zkušeností s výukou nadaných žáků.

Na soukromém gymnáziu v Sokolově jsem byla seznámena s jejich postupem a kritérii, dle kterých přijímají žáky ke studiu. Ve své práci definuji nadaného žáka, jako toho, který byl za nadaného oficiálně prohlášen pedagogicko-psychologickou poradnou. Gymnázium však za nadaného považuje toho, který byl potvrzen poradnou a také toho, který splňuje určitou výši IQ dle IQ testů a je uznán za nadaného Mensou ČR. Gymnázium dlouhodobě spolupracuje s Mensou ČR a s Centrem nadání.

Nyní bych tedy za nadaného žáka definovala toho, který je uznáván poradnou, tak i toho který je uznáván Mensou ČR. Dosáhla bych tak většího vzorku respondentů při dotazování a výsledky průzkumu by měly větší vypovídající hodnotu.

Během spolupráce s gymnáziem mi bylo umožněno nahlédnout do výuky v jednotlivých třídách. Velice mě překvapilo, že výuka probíhá i s jedním či dvěma žáky

v hodině. Takto malý počet žáků ve třídě, dle mého názoru, umožňuje pedagogovi se lépe zaměřit na nadaného žáka, tím i přizpůsobit tempo a styl výuky dle jeho možností a potřeb.

Dle mého názoru mají nadaní žáci v Karlovarském kraji dostatek možností ke studiu, a to buď na středních školách (dle zaměření) nebo na gymnáziích. Pokud by byl v mé rodině či okolí nadaný žák, doporučila bych mu studium na soukromém gymnáziu v Sokolově. Přístup i prostředí na mě působilo velice přátelsky a příjemně.

Dotazování a rozhovory probíhaly bez problémů, jediným úskalím byla jejich časová náročnost. Pedagogové i žáci byli velmi vstřícní a ochotně poskytovali potřebné informace. Dnes bych při sestavování dotazníku pro pedagogy a nadané žáky volila i jiné otázky. Například: Považoval/a byste za nadaného žáka i žáka, který má poruchy učení (dysgrafie, dyslexie, dyskalkulie,...)?, Pokud byste si myslel/a, že máte ve své třídě nadaného žáka, komu byste to sdělil/a?, Proč si myslíš, že tě považují za nadané dítě?

ZÁVĚR

V současné době je problematice vzdělávání nadaných žáků věnována pozornost již při výuce budoucích pedagogů na středních i vysokých školách. V minulosti se této problematice nevěnoval dostatek pozornosti, proto je nutné informovat pedagogy o možnostech, jak mohou vzdělávat nadané žáky a jak k nim přistupovat.

V teoretické části bakalářské práce jsou shrnuty a prezentovány teoretické poznatky z oblasti pedagogiky nadaných žáků, jejich vyhledávání, diagnostikování a vzdělávání. Práce s nadanými žáky může být různorodá, vždy záleží na druhu nadání a na nadaném žákovi. Tyto teoretické poznatky byly podloženy výsledky z pedagogického průzkumu realizovaného v praktické části práce.

Cílem bakalářské práce bylo zkoumat a popsat, jaké jsou možnosti vzdělávání nadaných žáků na středních školách v Karlovarském kraji. Jak jsou nadaní žáci vyhledávání a diagnostikování.

Se zástupci pedagogicko-psychologických poraden v Karlovarském kraji byl veden polostrukturovaný rozhovor, pomocí kterého bylo zjištěno následující. Způsobů pro vyhledání nadaných dětí či žáků je mnoho, ale nejčastěji jsou děti i žáci objeveni náhodně. Rodiče je přivedou do poradny, protože mají různé poruchy učení (dysgrafii, dyslexii, dyskalkulii,...). Pokud psycholog uzná, že by se mohlo jednat o nadané dítě či žáka, navrhne rodičům další vyšetření. Pro osvětu a větší informovanost laické i odborné veřejnosti pořádají poradny ve spolupráci se školami diagnostické dny, konzultace, přednášky, semináře a různá skupinová sezení pro rodiče nadaných dětí, žáků. Spolupráce poradny se školou je pro rozvoj nadaného žáka nezbytná.

Pomocí dotazování bylo zjištěno, že zkušenosti s výukou nadaných žáků mají především gymnázia. Soukromé gymnázium v Sokolově, které se specifikuje na výuku nadaných žáků, má v Karlovarském kraji nepochybně nejvíce zkušeností s výukou nadaných žáků a se spoluprací s poradnami. Nadaný žák pro rozvoj svého nadání vyžaduje větší pozornost a specifický přístup pedagoga. Což je však obtížněji splnitelné v běžných třídách, kde je přibližně třicet žáků.

Pedagogové, kteří mají zkušenost s výukou nadaných žáků, by za nadané žáky označili ty, kteří mají rychlejší tempo práce, logicky přemýšlí, umějí rozpoznat neobvyklé vztahy a souvislosti. Zatím jsou pedagogové velmi opatrní a často váhají, zda doporučí žáka na vyšetření do poradny.

Nadaní žáci jsou často obdařeni velkou dávkou energie, provozují nespočet mimoškolních aktivit, aniž by to mělo vliv na jejich studijní výsledky. Tato energie se však může obrátit i proti nim. Pokud se v hodinách „nudí“, jsou pak neklidní a nesoustředění, což vede ke vzniku problémů s kázní. Tuto skutečnost dokládá i literatura, která uvádí, že nadaný žák nemusí být vždy jen vzorný a ukázněný. Vnímavý a dostatečně informovaný pedagog by měl rozpoznat, co je příčinou kázeňských problémů.

Literatura uvádí, že nadaní žáci mohou mít problémy s uznáváním a podřizováním se autoritě. To však nebylo průzkumem potvrzeno. Většina žáků označila vztah s pedagogy jako přátelský a nekonfliktní. Vzájemné vztahy mezi spolužáky jsou dle povah jednotlivých žáků, vždy záleží na jedinci.

V případě, že v okolí bydliště nadaného žáka není škola, která má ve svém programu vzdělávání nadaných žáků, jsou žákovi k dispozici i jiné alternativy. Dle legislativy ČR jsou školy povinny vytvářet podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků i studentů. Žák tedy může navštěvovat školu s rozšířenou výukou určitého předmětu či skupiny předmětů, školu se sportovní přípravou, uměleckou školu, tréninková střediska, mimoškolní aktivity nebo zájmové kroužky. Žáci jsou často vzděláváni dle individuálního vzdělávacího plánu. Dle mého názoru je nutné dobře zvážit, kde bude nadaný žák studovat. Osobně se přikláním ke škole, která již má zkušenosti s výukou nadaných žáků.

Dle získaných poznatků navrhuji doporučení rodičům, kteří mají pocit, že je jejich dítě v nějaké oblasti nadané či výjimečné, aby se oprostili od ostychu a předsudků a navštívili poradnu i bez doporučení pedagoga. Aby nevystavili dítě zklamání z toho, že není nadané, ale normální, tak navrhuji předem uskutečnit rozhovor s psychologem bez účasti a vědomí dítěte. Veřejnost by měla být více a ve větším rozsahu informována o možnostech identifikace nadaných dětí a o tom, jak je mohou rodiče rozpoznat nadané dítě. Vše lze podpořit propagačními materiály v prostorách čekáren u pediatriů, v mateřských centrech, která jsou v dnešní době hojně navštěvována maminkami s dětmi v předškolním a mladším školním věku, kdy je diagnostika nejlepší pro rozvoj dítěte. Dále by měli být rodiče i žáci více informováni o tom, jaké výhody a přínos je pro žáka oficiální označení za nadaného.

Poradnám bych navrhovala rozšířit informace o poskytovaných službách do míst, kde rodiče často zdržují a mají tak čas na jejich přečtení. Zviditelnit svou činnost také prostřednictvím internetu.

Pedagogům bych doporučila, aby se hlouběji zajímali o problematiku nadaných žáků, byli je schopni identifikovat a více spolupracovat s rodiči. Efektivnější komunikace v pedagogickém sboru by napomohla rychlejšímu rozpoznání nadaného žáka. Na třídních schůzkách by měli být rodiče informováni nejen o prospěchu a kázni, ale také o možných způsobech jak postupovat a zjistit, zda se jedná o nadaného žáka.

Jak již bylo zmíněno, nadaní žáci mají mnoho mimoškolních aktivit. Ty jsou často spojeny s jejich druhem nadání. Výběr mimoškolních aktivit, přátel a školy je ovlivněn druhem nadání a má velký vliv na osobní život žáka. Pokud žák má umělecké nadání, projeví se to například v jeho stylu oblékání a prezentaci vlastní osoby. Pokud má sportovní nadání, jeho přátelé budou pravděpodobně sportovně založeni.

Bylo by krásné, kdyby každé nadané dítě, které nastoupí do školy, mělo možnost stále rozvíjet své nadání a ze školy by tak odcházelo s mnohem větším potenciálem. Toho lze dosáhnout jen trvalým a cíleným vzděláváním všech pedagogů (stávajících i budoucích) v dané problematice a hlavně větší informovaností rodičů. Pedagog by měl plnit především prostředníka mezi rodiči a poradnou.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Bílá kniha. on-line dokument: www.msmt.cz, online [cit. 20.12 2010]
- [2] DOČKAL, V. Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3.
- [3] FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J.: Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3
- [4] HOVORKOVÁ, M.: Problematika mimořádně nadaných žáků se zaměřením na oblast intelektu. Praha: VÚP, 2003
- [5] HRÁBKOVÁ, L.: Nadání a nadaní. Praha: UK, 2005. ISBN 80-7290-213-X
- [6] HRÁBKOVÁ, L.: Základní témata problematiky nadaných. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-25-9
- [7] CHRÁSKA, M.: Metody pedagogického výzkumu, základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4
- [8] KALHOUS, Z., OBST, O.: Školní didaktika. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X
- [9] KUPCOVÁ, M., ŠEDÁ, S., TOMEK, K., TOPINKOVÁ, R., ZELENDOVÁ, E.: Vzdělávání nadaných dětí a žáků – přehled základních dokumentů, Praha: VÚP, 2010. [online]. [cit. 26. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Nadani_prehled.pdf>
- [10] MACHŮ, E.: Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy - příručka pro učitele a studenty učitelství. Brno: MU, 2006. ISBN 80- 210-3979-5
- [11] MÖNKS, F. J., YPENBURGOVÁ, I. H. Nadané dítě. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0445-5
- [12] PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X. 83
- [13] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1
- [14] Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou. Praha: VÚP, 2007. ISBN 978-80- 87000-12-0.

- [15] Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VÚP, 2007, ISBN 978-80-87000-11-3.
- [16] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Praha: VÚP, 2005, ISBN 80-87000-02-1.
- [17] SEJVALOVÁ, J.: Definice a projevy nadaných žáků. 2004, Rámcový vzdělávací program: RVP metodický portál [online]. 2007. [cit. 30. 5. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/17/definice-a-projevy-nadanych-zaku.html/>>
- [18] SEJVALOVÁ, J.: Talent a nadání, jejich rozvoj ve volném čase. Praha: IDM MŠMT, 2004, ISBN 80-86784-03-7
- [19] ŠTÁVA, J. a kolektiv autorů: Praktická příručka pro učitele o práci s talentovanými žáky na středních školách. Brno: Jihomoravské centrum pro mezinárodní mobilitu, 2010, ISBN 978-80-254-8122-6
- [20] VONDRÁKOVÁ, E.: Péče o nadané děti jako znak dobré školy. 2006, ECHA ČR: Společnost pro talent a nadání [online]. [cit. 12. 9. 2010]. Dostupné z WWW: <http://www.talent-nadani.cz/texty/pece_o_nadane.html>.
- [21] VYHLÁŠKA č. 73/2005 Sb.: O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných. Dostupné z WWW: <http://www.pppbruntal.cz/legislativa/vyhlaska_73_2005.html>
- [22] ZÁKON č. 561/2004 Sb.: O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Dostupné z WWW: <http://www.pppbruntal.cz/legislativa/zakon_561_2004.html>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Model tří kruhů - Renzulli.....	15
Obrázek 2 – Mönksův model nadání	16
Obrázek 3 – Gaussova křivka IQ.....	19
Obrázek 4 – Graf – volnočasové aktivity	50
Obrázek 5 – Graf – rozpoznání nadaného žáka	51
Obrázek 6 – Graf – důvody studia na gymnáziu pro nadané žáky	52

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Zákon č. 561/2004 Sb.	64
Příloha 2 – Vyhláška č. 73/2005	65
Příloha 3 – Propagační leták PPP KV.....	67
Příloha 4 – Průvodní dopis	69
Příloha 5 – Dotazník – ředitel.....	70
Příloha 6 – Dotazník – pedagog.....	71
Příloha 7 – Dotazník – žák.....	72
Příloha 8 – Seznam oslovených škol	73
Příloha 9 – Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru	74
Příloha 10 – Schéma vzdělávacího systému v ČR.....	75
Příloha 11 – ISCED vzdělávací opatření	76

§ 17

Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů

(1) Školy a školská zařízení vytvářejí podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.

(2) K rozvoji nadání dětí, žáků a studentů lze uskutečňovat rozšířenou výuku některých předmětů nebo skupin předmětů. Třídám se sportovním zaměřením nebo žákům a studentům vykonávajícím sportovní přípravu může ředitel školy odlišně upravit organizaci vzdělávání.

(3) Ředitel školy může mimořádně nadaného nezletilého žáka na žádost osoby, která je v souladu se zvláštním právním předpisem¹²⁾ nebo s rozhodnutím soudu oprávněna jednat za dítě nebo nezletilého žáka (dále jen „zákonný zástupce“), a mimořádně nadaného zletilého žáka nebo studenta na jeho žádost přeradit do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku. Součástí žádosti žáka, který plní povinnou školní docházku, je vyjádření školského poradenského zařízení a registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost. Podmínkou přerazení je vykonání zkoušek z učiva nebo části učiva ročníku, který žák nebo student nebude absolvovat. Obsah a rozsah zkoušek stanoví ředitel školy.

§ 18

Individuální vzdělávací plán

Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského zařízení povolit nezletilému žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na žádost jeho zákonného zástupce a zletilému žákovi nebo studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním na jeho žádost vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Ve středním vzdělávání nebo vyšším odborném vzdělávání může ředitel školy povolit vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu i z jiných závažných důvodů.

§ 19

Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem pravidla a náležitosti zjišťování vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných a úpravu organizace, přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu a podmínky pro přerazování do vyššího ročníku.

ČÁST TŘETÍ

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ MIMOŘÁDNĚ NADANÝCH

§ 12

(1) Mimořádně nadaným žákem se pro účely této vyhlášky rozumí jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech.

(2) Zjišťování mimořádného nadání žáka provádí školské poradenské zařízení.

(3) Pro mimořádně nadané žáky může ředitel školy vytvářet skupiny, ve kterých se vzdělávají žáci stejných nebo různých ročníků v některých předmětech.

§ 13

Individuální vzdělávací plán

(1) Vzdělávání mimořádně nadaných žáků se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka.

(2) Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.

(3) Individuální vzdělávací plán obsahuje:

- a) závěry psychologických vyšetření, která blíže popisují oblast, typ a rozsah nadání a vzdělávací potřeby mimořádně nadaného žáka, případně vyjádření registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost,
- b) údaje o způsobu poskytování individuální pedagogické nebo psychologické péče mimořádně nadanému žákovi,
- c) vzdělávací model pro mimořádně nadaného žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu zkoušek,
- d) seznam doporučených učebních pomůcek, učebnic a materiálů,
- e) určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování péče o mimořádně nadaného žáka,
- f) personální zajištění úprav a průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka,
- g) určení pedagogického pracovníka školy pro sledování průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka a pro zajištění spolupráce se školským poradenským zařízením,
- h) předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu. 9)

(4) Individuální vzdělávací plán je vypracován po nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění jeho mimořádného nadání.

Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu školního roku.

(5) Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.

(6) Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.

(7) Určený pedagogický pracovník školy sleduje průběh vzdělávání mimořádně nadaného žáka a poskytuje společně se školským poradenským zařízením podporu žákovi i jeho zákonným zástupcům.

§ 14

Přeřazení do vyššího ročníku

(1) Ředitel školy může přeřadit mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku na základě zkoušky před komisí, kterou jmenuje ředitel školy.

(2) Komise je nejméně tříčlenná a tvoří ji vždy:

- a) předseda, kterým je zpravidla ředitel školy nebo jím pověřený učitel,
- b) zkoušející učitel, jímž je vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti, v prvním až pátém ročníku základního vzdělávání vyučující daného ročníku,
- c) přísedící, kterým je učitel vyučující předmětu dané vzdělávací oblasti.

(3) Termín konání zkoušky stanoví ředitel školy v dohodě se zákonným zástupcem žáka nebo se zletilým žákem. Není-li možné žáka ze závažných důvodů ve stanoveném termínu přezkoušet, stanoví ředitel školy náhradní termín zkoušky.

(4) Žák může v 1 dni skládat jen 1 zkoušku.

(5) Ředitel školy stanoví obsah, formu a časové rozložení zkoušky s ohledem na věk žáka. Zkouška ověřuje vědomosti a dovednosti umožňující žákovi plynulý přechod do vyššího ročníku a je zaměřena na jednotlivý předmět nebo vzdělávací oblast.

(6) Výsledek zkoušky určí komise hlasováním. V případě rovnosti hlasů rozhodne hlas předsedy.

(7) O zkoušce se pořizuje protokol, který je součástí dokumentace žáka.

(8) Ředitel školy sdělí výsledek zkoušky prokazatelným způsobem zákonnému zástupci žáka nebo zletilému žákovi.

(9) Za neabsolvovaný ročník nebude žákovi vydáno vysvědčení. V následujících vysvědčeních se na zadní straně uvede, které ročníky žák neabsolvoval.

Krajská knihovna Karlovy Vary
ve spolupráci s Pedagogicko-psychologickou
poradnou v Karlových Varech
zvou rodiče, pedagogy i další zájemce
na přednášku

PÉČE O NADANÉ DĚTI

lektor: **Mgr. Radek Karchňák**

(Pedagogicko-psychologická poradna Karlovy Vary)

25. 3. 2010 od 16:30 hodin

sál Dvory

vstup zdarma

Dokážeme identifikovat nadané dítě, jaká
musí splňovat dítě kritéria, aby bylo
klasifikováno jako nadané dítě?

**Je rozdíl mezi nadaným dítětem
a nadaným žákem?**

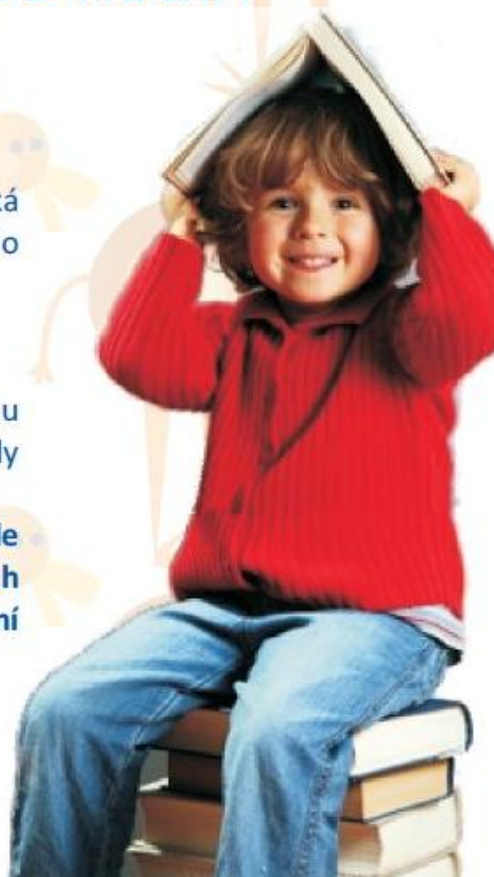
Kdy je možné provádět diagnostiku
nadaného žáka, jsou nadané děti vždy
šťastné?

**Hledejme odpověď v rámci přednášky, kde
mimo jiné bude zmínka o tématech
inteligence, modelech nadání, vyhledávání
a vzdělávání nadaných dětí.**

**Krajská
knihovna
Karlovy Vary**

Závodní 378/84, 360 06, Karlovy Vary - Dvory
tel.: 353 502 888, e-mail: knihovna@knihovnakv.cz
www.knihovna.kvary.cz

Vážení kolegové,
dovolte nám, pozvat vás na regionální konferenci věnovanou podpoře nadaných žáků v Karlovarském kraji.
Chtěli bychom vám nabídnout nové informace, které mají přispět k rozvoji intelektově nadaných dětí. Naším cílem je vytvořit prostor pro vzájemnou spolupráci a napomoci tak ke zkvalitnění práce s mimořádně nadanými žáky.

regionální konference

Mensa pro školy Karlovarský kraj

18. 2. 2011

sál Krajské knihovny
Karlovy Vary, Dvory

Registrace účastníků na adrese:
magda.cavojaska@volny.cz

Konferenční poplatek 50,- Kč

Plánovaný program

- 9.00 Prezentace
- 9.30 Úvodní slovo předsedy Mensy ČR, Ing. Blumenstein
- 9.45 Možnost spolupráce Mensy ČR se školami Karlovarského kraje,
V. Fořtík, předseda Dětské Mensy
- 10.00 Seznámení s metodickou příručkou „Vyhledáváme rozumově nadané žáky“ a křest publikace, PhDr. Fořtíková, Ph.D., Centrum nadání
- 10.30 Mimořádně nadaný žák - specifické potřeby a možnosti péče ve škole,
Mgr. Karchňák, PPP Karlovy Vary
- 11.00 Prezentace projektu "Nadané dítě", ZŠ J.A.Komenského, K. Vary
- 11.30 Přestávka
- 12.00 Talnet – program na podporu nadaných žáků, NIDM Praha
- 12.15 Logická olympiáda - postřehy z krajského kola a celorepublikového finále, Ing. Čavojský, člen Rady Mensy ČR
- 12.30 Samostatné diskusní programy na téma:
  - Prezentace PPP Karlovy Vary, Sokolov, Cheb - práce s mimořádně nadanými dětmi, jejich rodiči a pedagogy
  - Seznámení s dotazníkem "Dotazníkové šetření k posouzení projevů žáka ve škole" ověřovaným ve spolupráci s VÚP Praha, Mgr. Čavojská
  - Gymnázium, ZŠ a MŠ Mánesova s.r.o., Sokolov – ukázky výstupů z epochového vyučování, Mgr. Večerková
  - Využití deskových her na podporu logického myšlení žáků, Mgr. Vodička
- 14.00 Ukončení

V rámci konference lze zakoupit prezentované deskové hry.
Zájemci o vstup do Mensy ČR se mohou nechat otestovat po ukončení konference, zvýhodněná cena pro účastníky je 190,- Kč.

Konference se koná pod záštitou PaedDr. Vratislava Emlera
člena rady kraje pro oblast školství, mládeže a tělovýchovy,
uvolněného člena zastupitelstva

Příloha 4 – Průvodní dopis

Dobrý den,

jsem studentkou Pedagogické fakulty na Technické univerzitě v Liberci. V rámci vypracování bakalářské práce na téma „Nadaný žák ve výuce“ provádím pedagogický průzkum – dotazování. Cílem tohoto průzkumu je především zjistit jaké jsou možnosti vzdělávání nadaných žáků v Karlovarském kraji.

Obracím se na Vás se žádostí o vyplnění dotazníku, který je uveden v příloze e-mailu. Veškerá data uvedená při vyplňování dotazníku budou použita pouze pro vypracování mé bakalářské práce, nebudou poskytnuta k jiným účelům, ani dalším osobám.

Postup vyplnění dotazníku - otevřete přílohu v emailu, uložíte například na plochu, vyplníte, následně uložíte a při odesílání emailu zpět na můj e-mail: jana.ihnaskova@tul.cz nebo na janai@seznam.cz vložíte vyplněný dotazník jako přílohu.

Předem bych Vám chtěla poděkovat za Vaši ochotu a čas strávený při vyplňování dotazníku.

S pozdravem a přáním úspěšného dne

Jana Ihnašková

Studentka Technické univerzity v Liberci, Fakulta pedagogická, obor - Učitelství odborných předmětů

Příloha 5 – Dotazník – ředitel

Vážená paní ředitelko/ vážený pane řediteli, prosím Vás o stručné informace pro přípravu bakalářské práce na téma „Nadaný žák ve výuce“. Veškerá data budou použita pouze pro účely bakalářské práce, nebudou poskytnuta k jiným účelům, ani dalším osobám.

Děkuji Vám za pomoc.

Jana Ihnašková, studující Učitelství odborných předmětů na Technické univerzitě v Liberci

DOTAZNÍK

NADANÝ ŽÁK – je ten, který byl vyšetřen a potvrzen pedagogicko-psychologickou poradnou, jsou pro něj charakteristické: PŘEDČASNOST (zvládá věci, učivo dříve než ostatní), VLASTNÍ TEMPO (zvládá učivo rychleji než ostatní, hledá nové postupy), MOTIVACE (je vytrvalý a soustředěný).

Identifikace školy

1) Jaká je kapacita Vaší školy? (Označte.)

☐ do 250   ☐ 251 - 500   ☐ 501 a více

2) O jaký typ střední školy se jedná? (Označte, i více variant, popř. vypište)

☐ odborná škola – maturitní zkouška   ☐ střední odborná škola – výuční list
☐ gymnázium (čtyř i víceleté)   jiný

3) Nabízí Vaše škola volnočasové aktivity žákům? (Označte.)

☐ ano   ☐ ne

Pokud ano, o jaké aktivity se jedná? (Označte, i více variant.)

☐ zájmové kroužky (keramika, výtvarnictví, ruční práce,...)
☐ sportovní kluby (atletika, gymnastika, fotbal,...)
☐ kolektivní hry (šachy, společenské a deskové hry,...)
☐ soutěže a olympiády   ☐ korespondenční semináře
☐ akcelerační programy   ☐ obohacující programy
☐ skupinové programy   ☐ individuální programy
jiné

4) Spolupracujete s Pedagogicko-psychologickou poradnou (PPP)? (Označte.)

☐ ano   ☐ ne

Možnosti vzdělávání nadaných žáků

5) Máte zkušenosti s výukou nadaného žáka dle výše uvedených kritérií? (Označte.)

☐ ano, v minulosti u nás studoval   ☐ ano, nyní u nás studuje
☐ ne

Pokud ano, jak probíhá výuka nadaného žáka (Vypište.)

průběh výuky

Pokud ano, jak s nadaným žákem individuálně pracujete? (Vypište.)

způsoby práce

Děkuji za Vaši ochotu při vyplňování tohoto dotazníku a přeji krásný den

Příloha 6 – Dotazník – pedagog

Vážená paní učitelko/ vážený pane učiteli, prosím Vás o stručné informace pro přípravu bakalářské práce na téma „Nadaný žák ve výuce“. Veškerá data budou použita pouze pro účely bakalářské práce, nebudou poskytnuta k jiným účelům, ani dalším osobám.

Děkuji Vám za pomoc.

Jana Ihnašková, studující Učitelství odborných předmětů na Technické univerzitě v Liberci

DOTAZNÍK

NADANÝ ŽÁK – je ten, který byl vyšetřen a potvrzen pedagogicko-psychologickou poradnou, jsou pro něj charakteristické: PŘEDČASNOST (zvládá věci, učivo dříve než ostatní), VLASTNÍ TEMPO (zvládá učivo rychleji než ostatní, hledá nové postupy), MOTIVACE (je vytrvalý a soustředěný).

- 1) Doporučil/a jste žáka na psychologické vyšetření, na diagnostikování? (Označte.)
☐ ano ☐ ne

- 2) Máte zkušenosti s nadaným žákem? (Označte.)
☐ ano ☐ ne *Pokud Ne, pokračuje otázkou 4)*
Pokud Ano, jaké?

- 3) Máte nyní nadaného žáka ve své třídě? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
Pokud Ano, kolik máte nadaných žáků a v jaké třídě? (Označte.)
☐ 1 žák ☐ 2 žáci ☐ 3 žáci ☐ 4 a více žáků
Třída kde jsou nadaní žáci

- 4) Myslíte si, že je ve vaší třídě nadaný žák?
☐ ano ☐ ne
Pokud Ano, podle čeho tak usuzujete? (Vypište.)

- 5) Jak byste rozpoznal/a nadaného žáka? (Označte, i více variant, popř. vypište)

Nadaní žáci mají podle Vás:

☐ výbornou logickou paměť	☐ rychle se učí
☐ mají velkou slovní zásobu	☐ rozpoznávají neobvyklé vztahy a souvislosti
☐ jsou houževnatě vytrvalé	☐ mají výborné pozorovací schopnosti
☐ mají smysl pro humor	☐ mají obsáhlé znalosti a umějí je aplikovat
☐ jsou to spíše samotáři	☐ zabývají se mnoha mimoškolními aktivitami
☐ jsou tiší a nekonfliktní	☐ dobře rozumí abstraktním pojmům
☐ jiné	

- 6) Mají nadaní žáci podle vás problémy s kázní a s autoritou? (Označte.)
☐ ano ☐ ne

- 7) Jaké má dle vašeho názoru nadaný žák postavení ve třídě? (Označte, popř. vypište.)
☐ je vůdčími osobností ☐ je všemi oblíbený a uznávaný
☐ je tzv. šedou myší ☐ zastává funkci mluvčího, předsedy třídy
☐ žádným způsobem nevyčnívá z kolektivu, se všemi dobře vychází
☐ jiné

Děkuji za Vaši ochotu při vyplňování tohoto dotazníku a přeji krásný den

Příloha 7 – Dotazník – žák

Milá žákyně/ milý žáků, prosím Tě o stručné informace pro přípravu bakalářské práce na téma „Nadaný žák ve výuce“. Veškerá data budou použita pouze pro účely bakalářské práce, nebudou poskytnuta k jiným účelům, ani dalším osobám.

Děkuji Ti za pomoc.

Jana Ihnašková, studující Učitelství odborných předmětů na Technické univerzitě v Liberci

DOTAZNÍK

- 1) Označil tě už někdo za nadané dítě, žáka? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
- 2) Uměl/a jsi před nástupem do základní školy číst a psát? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
- 3) Myslíš si, že jsi nadané dítě? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
Pokud Ano, po kom si myslíš, že jsi nadání zdědil/a? (Označte.)
☐ matce ☐ otci ☐ prarodičích ☐ vzdálenějších příbuzných
- 4) Co tě vedlo ke studiu právě na gymnáziu (pro nadané žáky)? (Vypište.)
důvody
- 5) Jaké navštěvuješ mimoškolní aktivity (konkrétní záliby, koníčky, sport,...)? (Vypište.)
mimoškolní aktivity
- 6) Účastníš se vědomostních soutěží či olympiád? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
- 7) Podíleš se aktivně na školních projektech? (Označte, popř. vypište.)
☐ ano ☐ ne
- 8) Chceš studovat na vysoké škole? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
- 9) Podporuje tě rodina a okolí ve studiu? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
- 10) Jak by si popsal/a svůj vztah se spolužáky a jak s pedagogy? (Vypište.)
se spolužáky
s pedagogy
- 11) Je nějaký předmět, který ti dělá potíže? (Označte.)
☐ ano ☐ ne
Pokud Ano, o jaký předmět se jedná? (Vypište.)
předmět/y
- 12) Nudíš se v hodinách?
- 13) ☐ ano ☐ ne
Pokud Ano, jak často se nudíš a v kterých předmětech?
Jak často a předmět

Děkuji za Vaši ochotu při vyplňování tohoto dotazníku a přeji krásný den

Příloha 8 – Seznam oslovených škol

	ŠKOLA	e-mail:
1	Hotelová škola Mariánské Lázně	hotelova.skola@post.cz
2	Střední odborná škola a střední odborné učiliště Nejdek	info@sosnejdek.cz
3	Střední odborná škola Karlovy Vary, s.r.o.	info@sou-kv.cz
4	Integrovaná střední škola technická a ekonomická Sokolov	isste@isste.cz
5	JEZDECKÁ AKADEMIE - střední odborná škola Mariánské Lázně s.r.o.	jezdeckaakademie@email.cz
6	Střední odborná škola logistická a střední odborné učiliště Dalovice	karlovarskykraj@logistickaskola.cz
7	Integrovaná střední škola Cheb	liska@iss-cheb.cz
8	Střední odborná škola stavební Karlovy Vary	podatelna@stavebniskolakv.cz
9	Střední lesnická škola Žlutice	reditel@slszlutice.cz
10	TRIVIS - Střední škola veřejnoprávní Karlovy Vary, s.r.o.	reditel@trivis-kv.cz
11	Obchodní akademie, vyšší odborná škola cestovního ruchu a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Karlovy Vary	reditelka@oakv.cz
12	Střední průmyslová škola Ostrov	sekretariat@spsostrov.cz
13	Střední odborná škola obchodu, provozu hotelů a střední odborné učiliště s.r.o. KV	skola@sssou.cz
14	Střední škola živnostenská Sokolov	skola@zivnostenska-sokolov.cz
15	Soukromá obchodní akademie Podnikatel, spol.s r.o.	soapodnikatel@seznam.cz
16	Soukromá obchodní akademie Sokolov, s.r.o.	soas10@volny.cz
17	Střední průmyslová škola keramická a sklářská Karlovy Vary	spskk@volny.cz
18	Střední průmyslová škola Locket	spsloket@spsloket.cz
19	Střední zemědělská škola Dalovice	szes.dalovice@volny.cz
20	Střední zdravotnická škola a vyšší odborná škola Cheb	szs.cheb@worldonline.cz szs.cheb@tiscali.cz
21	Soukromá střední škola drogistická	ZadinovaH@seznam.cz
1	Svobodná chebská škola, základní škola a gymnázium s.r.o.	schs@schs.cz
2	Gymnázium a obchodní akademie Chodov	oachodov@oachodov.cz
3	První české gymnázium v Karlových Varech	papez@gymkvary.cz
4	Střední odborná škola pedagogická, gymnázium a vyšší odborná škola Karlovy Vary	info@pedgym-kv.cz
5	Gymnázium, základní škola a mateřská škola Mánesova s.r.o.	info@skolamanesova.cz
6	Gymnázium Sokolov	info@gymso.cz
7	Gymnázium Ostrov	martinek@gymostrov.cz
8	Gymnázium a obchodní akademie Mariánské Lázně	goaml@goaml.cz
9	Gymnázium Cheb	kocvara@gymcheb.cz
10	Gymnázium a střední odborná škola Aš	lenka.kalcicova@gymsos.com

Dostupné na:

http://www.kr-karlovarsky.cz/Vzdelavani/prehled_skol/Gymnazia/

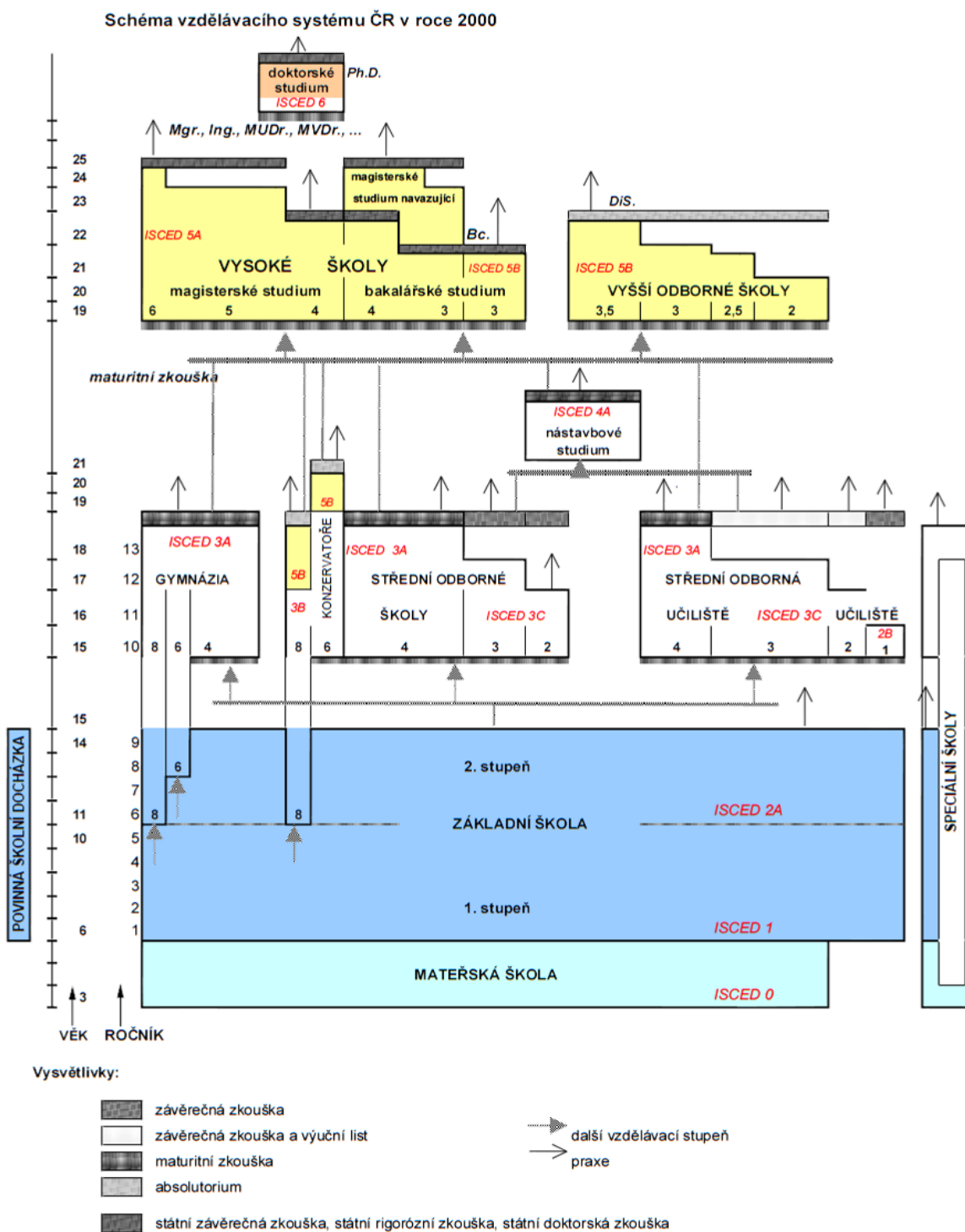
http://www.kr-karlovarsky.cz/Vzdelavani/prehled_skol/stredni_skoly/

Příloha 9 – Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

Otázky zodpovězené poradnami v Karlových Varech, Sokolově a Chebu.

1. Jak poradna vyhledává nadaného žáka?
2. Kdo diagnostikuje nadaného žáka?
3. Jaké věkové kategorie jsou nejčastěji diagnostikovány?
4. Jaké metody poradna, psycholog používá pro diagnostikování nadaného žáka?
5. Existují dotazníky pro identifikaci nadaných žáků?
6. Sleduje poradna vývoj diagnostikovaného nadaného žáka? Spolupracujete se školami, kde studují nadaní žáci?
7. Podporujete aktivně informovanost veřejnosti? Spolupracujete s pediatrií? Pořádáte diagnostické dny či podobné akce? Podílíte se na osvětě pro žáky a rodiče? Pokud ano jakým způsobem?
8. Pořádáte školicí kurzy pro pedagogy? Pořádáte školicí, vzdělávací či jiné kurzy pro pedagogy, studenty či sociální pracovníky ohledně spolupráce s nadanými žáky?

Příloha 10 – Schéma vzdělávacího systému v ČR

Příloha 11 – ISCED vzdělávací opatření

Hlavní speciální vzdělávací opatření na podporu dětí a mládeže s nadáním různého druhu (ISCED 1 až 3), 2005/06

Náročnější a různorodější činnosti v heterogenních skupinách	Rozšíření počtu vyučovacích hodin některých předmětů (ISCED 1 až 3). Rozšíření a prohloubení vzdělávacího programu (ISCED 1 až 2). Vnitřní diferenciaci žáků v některých vyučovacích předmětech (ISCED 1 a 2).
Náročnější a různorodější činnosti v homogenních skupinách	Opatření daného druhu oficiálně neexistuje.
Vnitřní diferenciaci (heterogenní skupiny)	Úkoly nebo projekty zvlášť určené pro cílovou žakovskou skupinu (ISCED 1 a 2). Individuální vzdělávací plány (ISCED 1 až 3).
Vnější diferenciaci (homogenní skupiny)	Mimořádně nadaní žáci jsou soustředěni do zvláštních skupin (ISCED 1 až 3). Specializované třídy určené pro nadané děti (ISCED 1 a 2). <i>Konzervatoře</i> – školy poskytující vzdělávání uměleckého směru (ISCED 2 až 3).
Mimoškolní opatření pro heterogenní skupiny	Opatření daného druhu oficiálně neexistuje.
Mimoškolní opatření pro homogenní skupiny	Pro nadané děti pořádá Ministerstvo školství soutěže v různých oblastech (ISCED 1 až 3). Základní umělecké školy pro děti s uměleckými vlohami; Výuka probíhá ve volném čase dětí (ISCED 1 a 2).
Zrychlené studium	Mimořádně nadaní žáci mohou být po úspěšném složení zkoušky přefazeni do vyššího ročníku, aniž by absolvovali ročník předchozí (ISCED 1 až 3). Návrh podává ředitel školy, který také jmenuje členy zkušební komise. Mimořádně nadaní žáci se mohou účastnit vyučování některých předmětů ve třídě vyššího ročníku (ISCED 1 a 2).
Jiná opatření (např. podpůrné sítě)	Institut pedagogicko-psychologického poradenství poskytuje specializované další vzdělávání pro učitele. Existují ještě jiné odborné instituce, jako Společnost pro talent a nadání, Centrum podpory mimořádného nadání a Centrum rozvoje nadaných dětí. Děti se schopnostmi přesahujícími běžný průměr podporuje také Osmileté Gymnázium Budáňka, o. p. s. (ISCED 2 a 3).

Zdroj EU – vzdělávací opatření